RENDŐRGYILKOSSÁG AZ OKTOGONNÁL

TANULMÁNY ÉS LEVÉLTÁRI FORRÁSOK SOLTRA JÓZSEF RENDŐRJÁRŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEIHEZ ÉS POLITIKAI KONTEXTUSÁHOZ, 1920

SZERKESZTETTE:
KÁNTÁS BALÁZS

RENDŐRGYILKOSSÁG AZ OKTOGONNÁL
TANULMÁNY ÉS LEVÉLTÁRI FORRÁSOK SOLTRA JÓZSEF RENDŐRJÁRŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEIHEZ ÉS POLITIKAI KONTEXTUSÁHOZ, 1920

A forrásokat sajtó alá rendezte, a bevezető tanulmányt írta
és az életrajzi adattárat összeállította:
Kántás Balázs

A kötetet a szerkesztő a 2020. november 10-én
éppen száz évvel ezelőtt meggyilkolt
SOLTRA JÓZSEF rendőr,
valamint az 1920-as évekbeli magyarországi paramilitáris
erőszakhullám összes áldozata emlékének ajánlja.

A forráskiadvány a
HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
támogatásával és társkiadásában meg.

ISBN 978-615-6250-06-3

HORTHY-KORSZAK TÖRTÉNETÉNEK
KUTATÁSÁÉRT TÁRSASÁG
MAGYAR ELEKTRONIKUS KÖNYVTÁR
BUDAPEST, 2020.

TARTALOM

RENDŐRGYILKOSSÁG AZ OKTOGONNÁL. SOLTRA JÓZSEF RENDŐRJÁRŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI ÉS POLITIKAI KONTEXTUSA, 1920. NOVEMBER 10 4

FORRÁSOK 35

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA 87

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM 105

RENDŐRGYILKOSSÁG AZ OKTOGONNÁL

SOLTRA JÓZSEF RENDŐRJÁRŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI ÉS POLITIKAI KONTEXTUSA, 1920. NOVEMBER 10.

Bevezetés

A trianoni békediktátum 1920. június 4-ei aláírásával Magyarország korábbi területének és lakosságának majdnem kétharmadát veszítette el, és körülbelül 3,3 millió magyar anyanyelvű ember rekedt az országhatárokon kívül. Noha a Magyar Királyság ezeréves történelme során mindig multinacionális állam volt, és az elcsatolt területeken élők többsége nem volt magyar nemzetiségű, a békeszerződés során az országhatárok megvonása egyáltalán nem követte a nyelvi és etnikai határokat. Számos esetben egységes tömbben élő magyar lakosságú területek is a szomszédos államokhoz kerültek. Az államhatáron kívül rekedt magyarok a szomszédos országok többségében semmiféle kisebbségi jogokkal nem rendelkeztek, aki pedig tehette (elsősorban erdélyi magyarok), optánsként, többnyire teljesen elszegényedve költözött át a megcsonkított anyaország területére. Az első világháborút, forradalmakat és polgárháborút, végül jelentős területi veszteségeket és ezek nyomán hatalmas gazdasági és szociális krízist elszenvedő Magyarország kor-

mányzatának és társadalmának érthető módon tehát a trianoni békediktátum revíziója lett az egyik vezéreszméje.[1]

A Horthy-korszak első éveiben ebből kifolyólag Magyarországon sem volt hiány irredenta eszmeiségű, jobboldali szervezetekből és ezekhez köthető félkatonai (paramilitáris) alakulatokból. Az első világháború vége utáni időszakban működő radikális jobboldali, fegyveres paramilitáris alakulatok működését a maguk komplexitásában megítélésünk szerint leginkább konkrét esettanulmányok, mikrotörténelmi példák vizsgálata útján érthetjük meg. Soltra József rendőrjárőr – egyébként elvileg rendészeti feladatokat ellátó katonák általi –, 1920. november 10-ei meggyilkolása, melyet a következőkben kívánunk tárgyalni, illetve hozzá kötődő levéltári forrásokat közölni, pedig egy olyan mikrotörténelmi esettanulmány, mely minden bizonnyal rámutat a Horthy-korszak korai időszakának kialakulófélben lévő állama és a radikális jobboldali, fegyveres félkatonai alakulatok bonyolult viszonyának bizonyos összefüggéseire.

A paramilitarizmust, paramilitáris tevékenységet és szervezeteket, melyek az első világháború utáni években különböző intenzitással Európa szinte minden államában jelen voltak, a téma nemzetközi szakirodalma többnyire úgy szokta definiálni, mint olyan katonai vagy kvázi-katonai szervezeteket és cselekményeket, amelyek kiegészítették a

[1] Bővebben lásd: ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.; ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.; ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.; ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

konvencionális katonai alakulatok működését, vagy egyenesen azok helyébe léptek.[2] Erre némely esetben az állam kereteinek átmeneti vagy akár tartós felbomlása adott lehetőséget, más esetekben az állam maga használta fel az ilyen alakulatokat, megint másutt a félkatona formációk a fennálló állam ellenében léptek fel.[3]

A paramilitarizmus, a félkatonai jellegű, fegyveres szabadcsapatok működése tehát az első világháború után jórészt a vesztes államokban, így Magyarországon is természetes jelenség volt, gyakorlói pedig elsődlegesen továbbra is aktív katonák vagy katonaviselt férfiak, esetleg egyéb fegyveres testületek tagjai voltak. Az ilyen jellegű formációk természetes módon szorosan összefonódtak az új magyar állammal, kormánnyal, illetve a vesztes államokat sújtó fegyverkezési korlátozások következében igen korlátozott keretek között működő – részben egykori paramilitáris és irreguláris alakulatokból, szabadcsapatokból újraszerveződő – hadsereggel is. A Tanácsköztársaság bukása után az Antanthatalmak segítségével berendezkedő jobboldali kormányzat még hosszú ideig csak nagy nehézségek árán tudott úrrá lenni az országban uralkodó szinte anarchisztikus állapotokon. Noha a kormánypárti politikusok elsősorban egy újabb baloldali hatalomátvételi kísérlettől is féltek, a rend helyreállítását erősen akadályozták egyes, a

[2] Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32, 13–14.

[3] GERWARTH–HORNE, i. m. 14.

jobboldalhoz kötődő félkatonai-katonai csoportok, formálisan többnyire a Nemzeti Hadsereg állományába tartozó, gyakorlatilag azonban tényleges állami kontrol nélkül tevékenykedő, önszerveződő katonai alakulatok, milíciák is, amelyeknek tagjai többek között a kommunisták, vagy legalábbis annak vélt személyek elleni politikai bosszúhadjáratuk közben súlyos, köztörvényes bűncselekményeket is elkövettek.[4] A különböző jobboldali milíciák, karhatalmi alakulatok, nemzetvédelmi osztagok a fehérterrornak nevezett jobboldali paramilitáris erőszakhullám,[5] illetve Horthy Miklós, a Nemzeti Hadsereg fővezérének 1920. március 1-jei kormányzóvá választása után egyébként formálisan a kormány jóváhagyásával különböző szervezeti keretek között egészen 1923-ig azért működtek segédrendőri karhatalmi formációkként, hogy a Tanácsköztársaság bukása után elejét vegyék a munkásmozgalmi szervezkedéseknek és egy esetleges újabb kommunista hatalomátvételi kísérletnek Magyarországon. Emellett az újjászerveződő hadsereg a vesztes államokat sújtó súlyos fegyverkezési korlátozások

---

[4] Soltra József rendőr meggyilkolásának körülményeit Bartha Ákos alapos tanulmánya is jól összefoglalja, következtetéseire pedig forráskiadványunkban mi is vállaltan támaszkodunk. Vö. BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona, TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

[5] A fehérterrornak nevezett magyarországi paramilitáris erőszakhullám történetéről és társadalmi aspektusairól lásd a legfrissebb szakirodalomból Bodó Béla monográfiáját: BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary*, 1919–1921, London, Routledge, 2019.

kijátszására is igyekezett felhasználni őket, saját kiegészítő alakulataiként tekintette őket már csak annál is inkább, mert a parancsnokok között sok volt a tényleges állományú katonatiszt, ugyanakkor viszonyuk a fennálló kormányzattal végig meglehetősen feszült és ellentmondásos volt.

Mivel levéltári forrás tanúskodik róla, hogy a Kettőskereszt Vérszövetség[6] nevű, sajátos titkos irreguláris katonai alakulat 1919-ben a szegedi ellenforradalmi

[6] A Kettőskereszt Vérszövetség 1919-ben, a szegedi ellenkormány különítményes tisztjei által alapított katonai titkos társaság és irreguláris katonai alakulat, mely szoros átfedésben működött az Ébredő Magyarok Egyesületével és Magyar Országos Véderő Egylettel. Vezetője Siménfalvy Tihamér ezredes volt, vezetőségi tagjai között találjuk többek között Prónay Pált, Héjjas Iványt vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt is. Tagjai részt vettek a nyugat-magyarországi felkelésben is. Működéséről források hiányában keveset lehet tudni, de az 1920-as években főtiszt vezetőinek köszönhetően jelentős politikai befolyással rendelkezett, illetve nagy létszámú, a hadsereg kiegészítő alakulatainak szánt önkéntes paramilitáris egység felett diszponált. Tagjai elsődlegesen a baloldali és liberális mozgalmak belföldi megfigyelésével, illetve a kistantant államok elleni irredenta diverziós tevékenységgel foglalkoztak. Némi leegyszerűsítéssel a magyar katonai titkosszolgálatok elődszervének is tekinthető. Vö. ZADRAVECZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.; PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.; SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983. A szervezet működéséről lásd bővebben: *Árnyékhadsereg? Válogatott dokumentumok a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság 1920-as évekbeli működéséről*, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020. http://real.mtak.hu/106528/

kormány honvédelmi vezetésének kezdeményezésére jött létre, mint az egyes jobboldali milíciák egységes katonai irányítás alá vonására szolgáló, afféle paramilitáris csúcsszerv, elsősorban Berzeviczy Béla vezérkari főnök és Siménfalvy Tihamér ezredes irányítása alatt, ezért igen alapos okunk van feltételezni, hogy a különböző, súlyos atrocitásokat elkövető milicisták, irreguláris katonák igen jelentős része ennek a szervezetnek is tagja volt.[7] Az alakulat tagjai egyébként az ellenforradalom kezdetétől fogva végeztek antikommunista belső reakcióelhárító, illetve később a szomszédos kisantant államok elleni, irredenta célú hírszerző ás diverziós tevékenységet.[8] Horthy Miklós és a Nemzeti Hadsereg Budapestre történő bevonulásakor csak a fővárosban és környékén körülbelül ötven (!) fegyveres alakulat működött, ilyenek voltak többek között az Ébredő Magyarok Egyesületének (ÉME),[9] a korszak

---

[7] HU-BFL-VII-5-c-16191/1923. Márffy József és társai büntetőpere – Az elsőfokú főtárgyalás jegyzőkönyve, gróf Csáky Károly honvédelmi miniszter vallomása, 1924. november 29.

[8] KOVÁCS Tamás, *Az ellenforradalmi rendszer politikai rendészetének genezise, 1919–1921*, Múltunk, 2009/2, 64–92.

[9] Az Ébredő Magyarok Egyesülete az első világháború és a forradalmak utáni Magyarország legbefolyásosabb nacionalista társadalmi egyesülete volt, mely az 1920-as évek elején saját segédrendőri milíciákat, karhatalmi alakulatokat tartott fenn, és határozottan befolyásolta a pártpolitikát is. Tagjai számos hírhedt, antiszemita és irredenta indíttatású bűncselekményt, kisebb-nagyobb terrorcselekményt követtek el. Alapítói és vezetőségi tagjai között számos politikust és befolyásos katonatisztet találunk, pl. Prónay Pált, Héjjas Iványt, vagy Gömbös Gyula későbbi miniszterelnököt. Működése csúcspontján tagsága több százezresre volt

befolyásos radikális jobboldali, lassanként pártszerűen viselkedő társadalmi szervezetének nemzetvédelmi osztályai, az egyesület félkatonai szárnya. Gyakorlatilag állami jóváhagyással, de szinte állami kontrol nélkül működtek ezek mellett a Héjjas Iván főhadnagy, Prónay Pál alezredes vagy Ostenburg-Morawek Gyula őrnagy által vezetett tiszti különítmények (Héjjas és Prónay egyébként az ÉME vezetőségi tagjai is voltak, így különítményeik és az egyesület félkatonai alakulatai között is jelentős átfedés figyelhető meg.) Létezett továbbá a polgári csendőrtartalék nevű karhatalmi alakulat, illetve a közvetve belügyminiszter irányítása alatt álló Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete,[10]

---

tehető, elnökei az 1920-as évek elején Szmrecsányi György, Eckhardt Tibor és Buday Dezső nemzetgyűlési képviselők voltak. Jelentősége 1923 után, a kormánypártból kiváló Magyar Nemzeti Függetlenségi Párt (Fajvédő Párt) megjelenésével fokozatosan, majd komolyan az 1930-as években létrejövő, részben az egyesület tagjaiból szerveződő, nyugati mintájú magyar fasiszta és nemzetiszocialista pártok megalakulásával csökkent. Az ÉME a különböző radikális jobboldali politikai pártok mellett ezzel együtt egészen 1945-ig működött. Az egyesület töredékesen fennmaradt iratanyaga a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található: HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete. Történetének első éveiről lásd: ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.; valamint: ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november – 1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

[10] Az Állambiztonsági Megbízottak Országos Szervezete 1919 augusztusában alapított, polgári segédrendőri és titkosszolgálati szervezet volt, melynek a tanácsköztársaság bukása után elsődleges feladata a kommunista szervezkedések figyelése és az esetleges munkássztrájkok letörése

mint rendszerhű civilekből szervezett politikai elhárító szerv, akiknek feladata a kommunistagyanús egyének megfigyelése volt – tagjai polgári foglalkozásuk űzése mellett fegyvert viseltek, fegyverhasználati joguk pedig bizonyos körülmények között azonos volt a rendőrségével. Mindezen felül ideiglenes jelleggel volt saját létesítményi, üzembiztonsági rendőrsége a vasútnak és a postának (vasúti és postás karhatalom),[11] illetve a hadsereg egyetemi hallgatókból is szervezett kisegítő karhatalmi, általános rendőri feladatokat ellátó alakulatokat (egyetemi karhatalmi zászlóaljak).[12] Működött továbbá egy egészen 1921-ig egy polgári szemé-

---

volt. A belügyminisztérium irányítása alá tartozott, polgári ruhás, fegyvert viselő, segédrendőri munkájuk mellett polgári foglalkozásukat is tovább űző tagjainak jogosítványai nagyjából a rendőrség jogosítványainak feleltek meg. Az ÁBM 1922 októberében formálisan beolvadt a Nemzeti Munkavédelem szervezetébe, de egy ideig még igyekezett megőrizni önállóságát. Vö. *Jegyzőkönyv az ÁBM és a NMV együttműködésére vonatkozó megállapodásról,* 1922. október 2. Közli: *Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924*, forráskiad. KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959, 187–188.

[11] Bővebben lásd: SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.; illetve: SUBA János, *Polgárőrség szervezése 1919–1921*, Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

[12] A többnyire radikális jobboldali egyetemi hallgatókból álló egyetemi karhatalmi zászlóaljakból alakult ki később többek között a Turul Szövetség, a Horthy-korszak legnagyobb radikális jobboldali felsőoktatási diákszervezete. Lásd: KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

lyekkel szemben is rendőri jogosítványokkal rendelkező – a tiszti különítményekkel egyébként ugyancsak szoros átfedésben lévő – katonai nyomozóhatóság, a Honvédelmi Minisztérium úgynevezett T-osztálya is, tehát az a furcsa helyzet állt elő, hogy a rendőrség, a csendőrség és egyéb kisegítő karhatalmi alakulatok mellett voltaképpen a hadseregnek is volt egy önálló rendvédelmi apparátusa, elsősorban politikai rendészeti feladatokat ellátó rendőrsége. Ez a zavaros, rendvédelmi célú fegyveres testületekben igen gazdag, bár mindezért rendvédelem-történeti szempontból mindenképpen érdekes időszak és a gyenge kormányzati hatalom természetesen lehetőséget adott önjelölt civilek számára is, hogy különböző irreguláris katonai alakulatokhoz csatlakozzanak, és egyúttal hatósági jogosítványokkal ruházzák fel saját magukat. Míg a Tanácsköztársaság összeomlását követő időszakban Horthy és kormányzata még támaszkodott ezekre az alakulatokra a jobboldali kormányzat hatalmának megszilárdítása érdekében, addig a fővezér államfővé történő megválasztása után a kontroll nélkül működő szabadcsapatok tevékenysége már kifejezetten súlyos károkat okozott az élet normalizálására és az ország konszolidálására törekvő politikusoknak.[13] Némelyik katonai alakulat tevékenysége már lassan kifejezetten az

[13] A Nemzeti Hadsereg tiszti különítményeiről a frissebb szakirodalomból lásd bővebben: KOVÁCS Tamás, *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

ellen az államrend ellen irányult, amelynek helyreállítását és megvédését a működése eredetileg célozta volna.[14]

A komolyabb állami ellenőrzés nélkül tevékenykedő katonai alakulatok közül az egyik leghírhedtebb csoport a budapesti, Nyugati Pályaudvarhoz közeli Britannia Szállóban berendezkedő különítmény volt, mely formálisan ugyan a Prónay Pál alezredes parancsnoksága alatt álló, I. vadászászlóalj nyomozócsoportjaként definiálta magát, gyakorlatilag azonban más különítményekhez hasonlóan mindenféle kormányzati kontroll nélkül működött, tagjai pedig informálisan Héjjas Iványt tekintették a parancsnokuknak. Az alakulat ráadásul nem csupán a jobboldali és radikális jobboldali érzelmű, úgynevezett fehér katonákból állt, hanem a könnyű zsákmányszerzés lehetőségét megsejtő köztörvényes bűnözők is egyre nagyobb számban csatlakoztak hozzá, bár többnyire valóban olyan férfiak alkották, akik katonaként harcoltak az első világháborúban.[15] A még igen gyenge kormányzat csak korlátozottan tudta ellenőrizni a nemrégiben felbomlott Monarchia hatalmas hadseregétől leszerelt katonákat tömörítő alakulatok állományviszonyait, ennek köszönhetően a Nemzeti Hadsereg számos alakulata irreguláris és / vagy paramilitáris keretek között, a szigorú katonai fegyelmet, munkakultúrát és a meghatározott alá-fölérendeltségi viszonyokat nélkülözve működött. Ebből kifolyólag sokszor egy-egy befolyá-

[14] Vö. ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989, passim.

[15] ZINNER, i. m. 103.

sos, a kormányzóval vagy az aktuális honvédelmi miniszterrel is jó személyes kapcsolatot ápoló különítményparancsnok, többek között Héjjas Iván, Prónay Pál, Ostenburg-Morawek Gyula vagy Jankovich-Bésán Endre szava is elégséges lehetett ahhoz, hogy az adott alakulatba beálló személy a számára a parancsnok által kiosztott, korábbi katonai szolgálatából „magával hozott", esetleg ad absurdum önkényesen önmagának adományozott rendfokozattal rendelkező katonának számítson. Ekkoriban lényégben minden a különböző paramilitáris parancsnokok döntésén és befolyásán múlott.[16] Így volt ez még akkor is, ha utólag bizonyos súlyos bűncselekményeket elkövető, a rendőrség vagy a csendőrség által büntetőeljárás alá vont fegyveresekről a katonai hatóságok, jórészt a Nemzeti Hadsereg becsületét mentendő, igyekeztek megállapítani, hogy miért is nem számítanak tényleges katonai személyeknek, és büntetőügyüket így a polgári bíróságok hatáskörébe utalták. A pesti köznyelvben csak *britanniások*nak nevezett különítmény tagjai hónapokon keresztül járták a fővárost éjszakánként, a számlájukon pedig zsarolás, fosztogatás, rablás, súlyos testi sértések és politikai motivációból elkövetett gyilkosságok sorozata szerepeltek.[17] Az a meglehetősen

[16] BARTHA, i. m. 29.

[17] A britanniás tisztek köztörvényes bűncselekményeinek egy jó része, így többek között a Soltra József rendőrjárőr sérelmére elkövetett emberölés eseményei is leginkább Kmetty Károly főhadnagy büntetőperének fennmaradt iratanyagából ismerhető meg. Kmetty Károly ellen 1920-ban is folyt egy büntetőeljárás, melynek legfontosabb iratait egy

abszurd helyzet állt tehát elő, hogy egyenruhát viselő, elméletileg rendőri munkát végző katonák hatósági intézkedést színlelve követték el a legsúlyosabb bűntetteket, a rendőri és a bűnözői szerep pedig időnként szó szerint felcserélődött.

1920 során a Horthy Miklós kormányzóval és Teleki Pál miniszterelnökkel egyre elégedetlenebb radikális jobboldal két fronton is támadást indított a kiépülő politikai rendszer ellen. A korszak legnagyobb radikális jobboldali tömegszervezete, a már említett Ébredő Magyarok Egyesülete különböző akciókkal (pl. lakásfoglalások, sztrájkok szervezése, illetve intenzív politikai kampány) növelte a kormányzatra gyakorolt nyomást, miközben a szorosan hozzá kötődő félkatonai egységek főként Budapesten rendezkedtek be. Ezek a fosztogató, embereket váltságdíjért elrabló, éjjelente az utcákon garázdálkodó fegyveresek jelentették a korai magyarországi szélsőjobboldali mozgalom félkatonai szárnyát, és mentalitásuk, tevékenységük, egész működésük igen hasonló volt az ugyanebben az időszakban Németországban és Ausztriában működő *Freikorps*[18] és *Heimwehr* típusú, főként első világháborús veteránokból álló szabadcsapatok működéséhez. E felfegyverzett alakulatok kihasználták a háborús és polgárháborús összeomlásból éppen csak kilábalni készülő, fiatal független

későbbi, 1925-ös büntetőperének irataihoz is csatolták. HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

[18] A német Freikorps szabadcsapatok korabeli történetéről lásd bővebben: Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

magyar állam kormányzatának gyengeségét, és a kis létszámú, gyenge professzionális állami fegyveres szervekhez képest kifejezetten ütőképes egységeknek számítottak. Arról nem is beszélve, hogy az igen zavaros jogi-társadalmi helyzetben – mint már említettük, a kérészéletű kommunista kormányzat bukása után a rend helyreállításának jelszava alatt egy ideig a katonai hatóságoknak is volt intézkedési jogkörük a polgári személyekkel szemben – párhuzamos rendvédelmi apparátust építettek ki, és törvénytelen cselekményeiket a legtöbbször hatósági intézkedés látszatát keltve, annak álcája alatt követték el az állampolgárok ellen.[19] Noha a miniszterelnök 4710/1920. ME számú, 1920. június 12-én kelt rendelete egyértelműen kimondta, hogy az összes katonai alakulat (az ún. védelmi szervezeteket és különítményeket, tehát az irreguláris keretek között működő katonai egységeket is beleértve) és ezek nyomozóinak működése polgári személyekkel szemben megszüntetendő, a nyomozó alakulatokat pedig a katonai igazságügyi szervezetbe kell beolvasztani,[20] a de facto helyzet egy ideig még nem sokat változott. Nagy létszámuk, felfegyverzettségük, illetve a hadsereg főtisztjeivel való jó személyes kapcsolataik miatt a különböző különítményekkel való konfrontációt a budapesti államrendőrség állománya is lehetőleg igyekezett elkerülni. Ugyanakkor a

[19] ZINNER, i. m. 66.

[20] A m. kir. kormánynak 1920. évi 4.710. M. E. számú rendelete a katonai hatóságok és közegek, illetőleg katonai nyomozók polgári személyekkel szemben való eljárásának megszüntetéséről, illetőleg korlátozásáról, 1920. június 12., Magyarországi Rendeletek Tára, 1920, 233–235.

Horthy körül csoportosuló, elsősorban Bethlen István és Teleki Pál nevével fémjelezhető, konzervatív jobboldal úgy vélte – a korszak számos későbbi, főként katonai körökhöz köthető, olykor képtelen puccstervén végigtekintve nem minden alap nélkül –, hogy a radikális jobboldal lassanként a Héjjas és Prónay körül szerveződő fegyveres alakulatok révén esetleg hatalomváltást akar kieszközölni.[21]

A radikális jobboldali paramilitáris alakulatok működésének egyik fordulópontja – Soltra József rendőrjárőr meggyilkolása

1920. november 10-én, szerdán hajnalban, 2 óra 30 perc körül az Oktogon környékén szolgálatot teljesítő Miklós József rendőrellenőr[22] segélykiáltásokat hallott. A tér egyik oldalán katonatiszti egyenruhát viselő fiatalemberek egy csoportját vette észre, akik éppen egy hazafelé tartó nyomdászt bántalmaztak. A rendőrellenőr láttán a csoport ekkor még abbahagyta a férfi ütlegelését, és az egyenruhások a Nyugati Pályaudvar irányába távoztak. A Nyugati felől érkező a segélykiáltásokra szintén felfigyelt Soltra József gyalogos rendőrjárőr, aki az Aradi utca és a Teréz körút sarkán szembetalálkozott ugyanazzal a csoporttal. A rendőr

[21] Erre utal többek között Kauderer Ágoston őrmester Soltra József rendőr meggyilkolásának ügyében tett vallomása is. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

[22] A rendőrellenőr az utcai rendőrjárőröket, szolgálatuk ellátását ellenőrző rendőrtisztviselő volt.

és a különítményes tisztek között szóváltás alakult ki, Miklós rendőrellenőr pedig Soltra segítségére sietett, és igyekezett rábírni, hogy vele együtt távozzon a helyszínről, és ne konfrontálódjon a túlerőben lévő különítményesekkel egyedül. Ekkor a katonák közül azonban kivált egy, állítólag három fős csoport, akik fegyvert rántottak, és Soltra Józsefre több lövést adtak le, majd elfutottak. Soltrát a rendőrellenőr fölemelte és az Edison Kávéház előtt álló szállítótargoncára fektette, majd a tettesek után futott. Miklós József a menekülő katonák után lőtt, ám ők visszafordultak és rá is tüzet nyitottak, a rendőrellenőr pedig ugyancsak súlyos sérüléseket szenvedett. Miklós József is a földre rogyott, mire a különítményesek köré gyűltek, kicsavarták kezéből a szolgálati fegyverét, majd a sebesült bántalmazása után elfutottak. Soltra József a testét ért több lövéstől olyan súlyos sérüléseket szenvedett, hogy még az orvos megérkezése előtt meghalt. Miklós József súlyos lőtt és vágott sebekkel ugyan, de túlélte a különítményesekkel való konfliktust. A gyilkosságnak számos szemtanúja is volt, akik az elkövetőket a Britannia Szállóban megtelepedett katonai alakulat tagjaiként azonosították.[23] Több szemtanú egyértelműen látta ugyanis, hogy a Soltra

[23] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 12. Valamint uo: Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 13.

Józsefre rálövő katonák a közeli Britannia Szállóba futottak be.[24]

A Soltra-gyilkosság nagy felháborodást és társadalmi tiltakozást váltott ki, Horthy és köre pedig a rendőr halála után halaszthatatlannak látta a különböző szélsőjobboldali tiszti alakulatok lefegyverzését. Nádosy Imre budapesti, nem sokkal később már országos rendőrfőkapitány, illetve Marinovich Jenő főkapitány-helyettes[25] látszólag határozott lépéseket tett az ügyben, a budapesti államrendőrség pedig nagy erőkkel kezdett a tettesek után nyomozni.[26] Héjjas Iván főhadnagy, a korszak befolyásos paramilitáris vezetője, aki kecskeméti tevékenysége után, Horthy budapesti bevonulását követően részben a fővárosba helyezte át székhelyét, és akit nem meglepő módon a Britanniában székelő, összesen egyébként állítólag négy, egymástól persze

---

[24] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 14.

[25] Tanulmányában Bartha Ákos tévesen Mattyasovszky Tibor 1920-ban leköszönő budapesti rendőrfőkapitány jelentéseiként idézi a Marinovich Jenő főkapitány-helyettes, 1921-től budapesti rendőrfőkapitány által aláírt jelentéseket. A főkapitány-helyettes aláírását kétségtelenül nehéz kiolvasni a levéltári forrásokon, a témát és forrásait egyébként tiszteletre méltó alapossággal feldolgozó szerzőt a két rendőri vezető vezetéknevének azonos kezdőbetűje zavarhatta meg. A szóban forgó iratokra Marinovich azonban a gépelt „főkapitány" szó után mindig kézzel odaírt egy *h* betűt is, ami egyértelműen a jelentéstevő főkapitány-helyettesi rangjára utal.

[26] BARTHA, i. m. 29–30.

nehezen elhatárolható különítmény tagjai is a vezetőjüknek ismertek el, ingerülten vette tudomásul, hogy emberei meggyilkoltak egy rendőrt, és felkészült akár az alakulatai által birtokolt épületek fegyveres védelmére is. A szálloda kapuit elbarikádozták, géppuskákat állítottak fel mögöttük, a katonáknak pedig lőszert és gránátokat osztottak ki. A Britannia Szálló előtt még másnap délelőtt folyamán felsorakoztak a kormányzathoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei és jelentős rendőri karhatalom. Összecsapásra végül csak azért nem került sor, mert a helyszínen megjelent a különböző szabadcsapatok szervezésében kulcsszerepet játszó, tagjaik által igen tisztelt Prónay Pál alezredes, az I. szegedi vadászzászlóalj parancsnoka, amelynek tagjaiként egyébként a britanniás tisztek is definiálták magukat, aki határozottan utasította Héjjast és egységeit a hatóságokkal való együttműködésre.[27]

A rendőrök a Nemzeti Hadsereg reguláris katonáival együtt nyomultak be a szállodába, ahol megkezdődött a rendőrgyilkosságban részes személyek azonosítása. Ez azonban csak részlegesen volt lehetséges, mert a tettesek egy része már közvetlenül az események után megszökött, és a szökésben feltehetőleg magasabb beosztású katonai vezetők is segítették őket. A rendőrségi detektívek végül azonban nem csak a Soltra-gyilkosságban részes fegyvereseket válogatták ki, hanem régóta húzódó rablási, kínzási, testi

[27] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16.

sértési és emberrablási ügyek gyanúsítottjait is kézre kerítették.[28] Héjjas az ügyben maga is tanúvallomást tett, és mind a Soltra Józsefet meggyilkoló fegyveresektől, mind pedig a Babarczy Jenő huszár százados által vezetett különítménytől, melynek tisztjei a Britanniában laktak, élesen elhatárolódott. Azt ugyan elismerte, hogy a Tanácsköztársaság idején Kecskeméten jobboldali milíciát szervezett a kommunista kormányzat megdöntésének céljából, mely a Nemzeti Hadsereg kiegészítő alakulataként részt vett az ellenforradalomban, de azt már kategorikusan tagadta, hogy jelenleg saját különítmény felett rendelkezne.[29] Héjjas vallomásával egyébként részben egybevág az ügyben ugyancsak őrizetbe vett Bíró Béla hadapród őrmester, a Babarczy-különítmény segédtisztjének vallomása is, aki azt állította, hogy Héjjas Iványnak ekkoriban valóban nem volt saját különítménye, azonban több irreguláris katonai alakulat, így a Babarczy-különítmény is nagy tisztelettel tekintett rá, és tagjai informálisan a vezetőjükként ismerték el.[30] A Britanniában állomásozó csapatok személyi összetételét mindenesetre jól mutatja, hogy az őrizetbe vett személyek túlnyomó többsége – legalábbis a hatóságok korabeli

---

[28] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 18.

[29] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Héjjas Iván főhadnagy vallomása, 1920. november 18.

[30] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Bíró Béla hadapródjelölt őrmester kihallgatási jegyzőkönyve, 1920. november 19.

értelmezése szerint – ekkor már nem volt tényleges állományú katona, hanem katonai egyenruhát öltött civil személy volt, köztük igen sokan olyanok, akik az első világháború után a katonai szolgálatból leszereltek, de lényegében önkényesen, esetleg valamelyik paramilitáris vezető engedélyével, valamelyik különítményhez csatlakozva tovább szolgáltak.[31]

Ugyan a rendőrrel összetűzésbe kerülő különítményes csoport személyi összetételére vonatkozó információk a különböző nyomozati adatok fényében ellentmondásosak, a nyomozók a sebesült rendőrellenőrt később megverő háromfős csoport tagjaiként végül Mészáros Imre leszerelt tiszthelyettest, Sesevics László hadnagyot és egy Zólyomi vezetéknevű katonát azonosítottak, aki a források alapján azonos volt a korszak egyik regényes életű, egyébként civilben színészként és költőként tevékenykedő, ismert különítményes tisztjével, Zsabka Kálmán alhadnaggyal.[32] Zsabka egyébként Zólyom vármegyében született, innen vehette akkoriban használatos álnevét.[33] A délvidéki születésű, szerb származású Sesevicset nem sikerült elfogni, ő

---

[31] Uo.

[32] Zsabka Kálmán alhadnagy botrányos és regényes életének e szakaszáról lásd: BARTHA Ákos–PÓCS Nándor–SZÉCSÉNYI András, *Egy hosszan „ébredő" túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

[33] ZINNER, i. m. 101. Valamint: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 17.

elhagyta az országot, és hazatért szülőföldjére, akkoriban már a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságba.[34] Noha a lövöldözést túlélt Miklós József rendőrellenőr egyértelműen felismerte Zsabka Kálmánban az egyik tisztet, aki Soltrára és rá is tüzet nyitott,[35] a gyilkosság elkövetésével végül csak Mészáros Imrét vádolták meg, akiről a katonai hatóságok úgy ítélték meg, hogy immár nem tényleges állományú katona, pusztán leszerelt, de továbbra is egyenruhát hordó civil, polgári szakmájára nézve egyébként bádogos. Ügyében ezért, részben a hadsereg becsületét mentendő, polgári statáriális bíróság járt el.[36] Mészáros Imrét, aki Hatala István álnév alatt rejtőzködött Budapest belvárosában, november 22-én hajnalban fogta el a rendőrség.[37] Mészáros először mindent tagadott, majd végül beismerte, hogy két lövést adott le Soltra Józsefre, illetve azt is bevallotta, hogy a sebesült Miklós József rendőrellenőrt is bántalmazta.

---

[34] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 16. Sesevics László egyébként a forrásban Sesevics Vladiszláv néven szerepel. Később egyébként Szerbiából Törökországba szökött, ahol huzamosabb ideig élt, végül a második világháború alatt hazatért, és a katonai titkosszolgálat, a VKF-2 tisztjeként tevékenykedett. Vö. HU-ÁBTL-V-84089. Sesevich László. Idézi: BARTHA, i. m. 44.

[35] Uo.

[36] BARTHA, i. m. 36.

[37] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Marinovich Jenő budapesti rendőrfőkapitány-helyettes jelentése a Soltra József sérelmére elkövetett emberölés tárgyában folytatott nyomozás állásáról, Budapest, 1920. november 22.

Ugyanakkor azzal védekezett, hogy lövései nem találtak, így valószínűleg az a személy Soltra gyilkosa, aki nála valamivel előbb lőtt.[38] Mészáros Imre ellen vallott Gellért Antal orvostanhallgató, Vágner Lajos magánhivatalnok, a Zsabka Kálmán baráti köréhez tartozó Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató, valamint Kővári Váraljai Károly és Farkas János orvostanhallgatók is.[39] Mészárost ügyében a rögtönítélő polgári bíróság az 1920. december 18-án megtartott főtárgyaláson kötél általi halálra ítélte, egy nappal később pedig a budapesti gyűjtőfogházban fölakasztották.[40]

Egyáltalán nem kizárható persze az sem, hogy Mészáros Imre az ügyben csupán bűnbak volt, még ha minden bizonnyal köze is volt a Soltra-gyilkossághoz, hiszen Soltra haláláért semmiképpen egyetlen személyt terhelt a felelősség. Egyetérthetünk a témát alaposan körüljáró Bartha Ákos azon feltételezésével, mely szerint az ügyben a rendőrség részéről kontrollált nyomozás folyt, és hogy bizonyos politikai-katonai körök itt is igyekeztek „menteni a menthetőt", és a rendőrgyilkosságban részes paramilitáris fegyveresek közül a lehető legkevesebbet, csupán egyetlen személyt áldoztak fel, az ügy végső kimeneteléről talán a lehető legmagasabb helyen (a Honvédelmi Minisztériumban vagy akár a kormányzói rezidencián?)

---

[38] HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Uo.

[39] Uo. Idézi: BARTHA, i. m. 36

[40] ZINNER, i. m. 103. A polgári statáriális bíróság Mészáros Imre ügyében hozott ítélete mai ismereteink szerint nem maradt fenn levéltári őrizetben.

döntöttek.[41] Meglehetősen gyanús körülmény, hogy Mészáros Imre büntetőperének iratai eltűntek, legalábbis Budapest Főváros Levéltárának őrizetében, ahol lenniük kellene, nem találhatók meg, a vádlott gyors kivégzésének tényéről pedig csupán a korabeli sajtóorgánumokból, illetve az elítélt fogolytörzskönyvéből tudunk.[42] Némi malíciával akár még az állítólagos rendőrgyilkos kivégzésének tényét is kétségbe vonhatjuk, a korabeli Budapesten ugyanis felröppent a pletyka, hogy kivégzése után Mészáros Imrét „vígan látták sétálni" a főváros utcáin. Mindez persze már a legendák világába tartozik, valóságtartalma pedig ma már aligha ellenőrizhető, mindazonáltal visszaemlékezéseiben maga Prónay Pál, aki az egyes különítményesek által elkövetett bűncselekményekről nem csupán sok mindent tudhatott, de akár bizonyos esetekben az igazságszolgáltatásba is beavatkozhatott, ad hangot ez ügyben a kételyeinek, noha memoárjában a Soltra-gyilkosság kivégzett elkövetőjét pontatlanul Horváth nevű tiszthelyettesként azonosítja.[43] Bartha Ákos tanulmányában jogos iróniával jegyzi meg, hogy minden valószínűség szerint Zsabka Kálmán, Sesevics László és Mészáros Imre maguk sem tudták volna megmondani, melyikük fegyveréből származott a Soltra rendőr életét kioltó gyilkos golyó – köznyelviesen, és persze pestiesen szólva ugyanakkor valakinek el kellett vinnie a balhét, és

[41] BARTHA, I. M. 36–37.

[42] ZINNER, i. m. 103. Idézi: BARTHA, i. m. 42.

[43] PRÓNAY, 214–215.

minden bizonnyal azt az embert áldozták fel, aki a legkevésbé volt fontos...[44]

Prónay a rendőrgyilkosság után mindenesetre felfogta a helyzet komolyságát, és eszében sem volt vállalni a Horthyval és a kormánnyal való nyílt konfrontációt a Héjjashoz kötődő fegyveresek által elkövetett gyilkosság miatt, ezért néhány tisztért, többek között magáért Héjjasért is személyes felelősséget vállalt,[45] de a többieket a rendőrök lefegyverezték, és egy részüket le is tartóztatták.[46] A következő napokban a rendőrség folytatta a razziákat, a tiszti alakulatok által megszállt szállodákat átkutatták, körülbelül ötven különítményes tisztet letartóztattak, és rengeteg fegyvert elkoboztak. Budapesten ezzel párhuzamosan a főbb útkereszteződéseket és közlekedési csomópontokat a rendőrség és a Horthyhoz hű Nemzeti Hadsereg reguláris egységei szállták meg, és utcai igazoltatásokkal szűrték az egyenruhásokat. A rendőrök a különítményesek után kutatva átfésülték a fővárosi szórakozóhelyeket is, ahonnét ugyancsak számos embert állítottak elő. Az erélyesnek

---

[44] BARTHA, i. m. 43.

[45] BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary, 1919–1921*, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011, 27–28.

[46] Prónay a naplójában is beszámol röviden az eseményekről, persze a saját felelősségét kategorikusan tagadja, valamint azt is, hogy a Britannia Szállóban tanyázó irreguláris katonák az ő csapattestéhez tartoztak volna, és Hir György különítményparancsnok, ebben az időben kisgazdapárti nemzetgyűlési képviselő embereiként kategorizálja őket. PRÓNAY, i. m. 315.

mondható hatósági fellépésnek köszönhetően Héjjas Iván paramilitáris alakulatai elkezdtek bomladozni, a különítményes katonák közül pedig többen polgári ruhát öltöttek, és igyekeztek minél gyorsabban elhagyni Budapestet.[47]

November 12-én hajnalban a kormány csapatai megkísérelték birtokba venni az Ehmann-telepi laktanyát is, ahol a Bogáti Jenő álnéven tevékenykedő, korábban ugyancsak a Britannia Szállóban berendezkedett, már említett báró Babarczy Jenő huszár százados szabadcsapatait, formálisan a Budapesti Városparancsnokság munkásosztagát, valójában egy teljes mértékben irreguláris és önkényesen működő, nagy létszámú, körülbelül 1200 fős katonai alakulatot szállásoltak el.[48] Itt azonban a rendvédelmi csapatok már kemény ellenállásba ütköztek, és a délelőttig elhúzódó fegyveres harc pedig számos áldozatot követelt mindkét oldalon. A rendőrség végül győzelmet aratott, és az ostrom túlélőit pedig letartóztatták.[49] Babarczy Jenő százados – feltehetőleg Héjjas és Prónay segítségével – megszökött, egy ideig pedig Kecskeméten bujkált, ahol a helyi fegyveresekből még újabb különítményt is megpróbált szervezni, azonban az adonyi csendőrség nemsokára elfogta.[50]

---

[47] ZINNER, i. m. 98–101.

[48] Az Ehmann-telepen működő irreguláris katonai alakulat tagjai nagyrészt az elcsatolt területekről származtak, és a kormány feltehetőleg egy esetleges felvidéki irredenta katonai akcióra akarta volna őket felhasználni, amely persze sosem következett be. Vö. BARTHA, i. m. 32.

[49] ZINNER, i. m. 98.

[50] ZINNER, i. m.

A fehérterror időszakának végén ez volt a különböző, olykor törvényen kívüli tevékenységet folytató, irreguláris katonai alakulatok felszámolásának első hulláma, amellyel a kormányzó és a kormány két fontos politikai célkitűzését is elért. Egyrészt egyértelműen visszaállította az állam és az általa ellenőrzött szervezetek megbomlott erőszakmonopóliumát, másrészt minden valószínűség szerint sikerült megakadályoznia, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete lassanként egy fegyveres katonai erővel kiegészített, modern radikális jobboldali politikai párttá válhasson, amely akár a hivatalban lévő kormányzat hatalmát is veszélyeztetheti.[51]

Soltra József rendőrjárőrt ezután hősi halottá nyilvánították és a Mosonyi utcai rendőrkaszárnya udvarán ravatalozták fel. Ravatalára számos állami szervezet és magánvállalat koszorút küldött. A rendőrt kiemelt állami tiszteletadással temették el 1920. november 16-án a Kerepesi úti temetőben, a fővárosi törvényhatóság által adományozott díszsírhelyre. A szertartáson részt vett maga a kormányzó is, aki személyesen nyilvánította részvétét Soltra szüleinek és menyasszonyának.[52] Az eseményről természetesen a sajtó is részletesen tudósított.

[51] ZINNER, i. m. 99.

[52] ZINNER, i. m. 105.

Zárszó

Ugyan Soltra József rendőr halála és az utána lefolytatott nyomozás jelentős stimulációt adott a kormánynak a különböző irreguláris alakulatok leszereléséhez, vagy legalábbis szorosabb kormányzati ellenőrzés alá vonásához, illetve ezzel párhuzamosan a polgárháborús időket idéző állapotok mérsékléséhez, a különböző (fél)katonai formációk tevékenysége valóban mérséklődött, de teljesen egészében egyáltalán nem szűnt meg. Például Héjjas Iván paramilitáris alakulata, az Alföldi Brigád, illetve az ÉME ezzel szoros átfedésben működő nemzetvédelmi osztályai továbbra is működtek, bár a nyilvánosságot egyre inkább kerülték. Kétségtelen előrelépés volt ugyanakkor, hogy a hadsereg különböző alakulatai nagyrészt felhagytak a rendészeti tevékenységgel, és a polgári személyekkel szembeni hatósági intézkedés joga stabilan visszakerült a belügyi tárca alá tartozó rendvédelmi szervek, elsősorban a rendőrség és a csendőrség illetékességi körébe.

Mint már említettük, a különböző súlyos bűncselekményeket elkövető, s ezek miatt büntetőeljárás alá vont irreguláris katonákat számos esetben felmentették, vagy legalábbis az általuk elkövetett cselekmények súlyához képest enyhe büntetéseket kaptak, amiből arra következtethetünk, hogy látszólag egészen alacsony rangú, jelentéktelen személyek is viszonylag magas szintű, befolyásos pártfogókkal rendelkeztek.[53] A korszak paramilitáris vezetői közül ismételten, sokadjára is kiemelhetjük Héjjas Iványt és

[53] ZINNER, i. m. 103.

Prónay Pált, akik katonai tevékenységük mellett ekkoriban az Ébredő Magyarok Egyesülete vezetőségi tagjai, illetve már a korai magyar radikális jobboldal egyre inkább feltörekvő, ambiciózus politikusai is voltak. Az ellenforradalmi rendszer kiépítésében szerzett érdemeik és kiterjedt politikai kapcsolatrendszerük, ide értve akár a kormányzóval való személyes kapcsolatukat is, sok mindenre lehetőséget adhatott a számukra, és számos alkalommal megóvhatta őket a felelősségre vonástól, noha nevük igen egyértelműen összekapcsolódott számos törvénytelen, emberek életét követelő, vagy olykor egyenesen az állam megdöntését célzó cselekménnyel, például puccstervekkel. Befolyásuk ugyan korántsem volt végtelen, ám a büntetés alól adott esetben nem csupán maguk tudtak – olykor persze kompromisszumok árán – mentesülni, de feltehetőleg büntetlenséget, vagy legalábbis enyhe büntetés kiszabását tudták elérni számos követőjük, alárendeltjük büntetőügyében is.

Árulkodó eset például, hogy az ugyancsak britanniás tisztek közé tartozó, súlyos bűncselekményeket, többek között rablást és testi sértést elkövető, a Soltra-gyilkosság kapcsán is letartóztatott Rumbold Attila főhadnagyot első fokon statáriálisan halálra, másodfokon kormányzói kegyelemmel már csak 15 évi fegyházra ítélték, az 1921. november 3-án kihirdetett kormányzói amnesztia nyomán azonban rövid fogság után szabad emberként távozhatott.[54] Az 1920-as év végétől kezdve a – persze korántsem

[54] ZINNER, i. m. uo.

egységes – radikális jobboldali magyar milicista mozgalom, igen szoros átfedésben az Ébredő Magyarok Egyesületével, a Magyar Országos Véderő Egylettel,[55] és persze az elvileg kormányzati kezdeményezésre alakult, továbbra is működő Kettőskereszt Vérszövetséggel, tovább élt különböző, egyre inkább titokban működő fegyveres alakulatok formájában, egészen az 1920-as évek közepéig,[56] viszonyát a kormány-

[55] A Magyar Országos Véderő Egylet 1918 novemberében, félkatonai-ellenforradalmi egyesületként alakult, és fokozatosan vált a Horthy-rendszer a rendszer egyik legnagyobb tömegbázisú szervezetévé, tagsága nagy részét katonatisztek adták. Egyik alapítója Gömbös Gyula későbbi miniszterelnök volt. Az 1920-as években az Ébredő Magyarok Egyesületével együtt korszak egyik meghatározó antiszemita-revizionista egyesülete, a vezetésben az 1930-as évek második felétől kezdve a nyilasok és más szélsőjobboldali pártok képviselő kerültek többségbe (pl. Bánkúti László, Baross Gábor, Endre László, Feilitzsch Berthold, stb.). 1942-től vezetősége a magyar szélsőjobboldali szervezetek összefogására mozgósított, tagjai pedig nagy arányban adták a Nyilaskeresztes Párt párthadseregét. 1944 elején 144 fiókegyesülettel rendelkezett, melyek egyenként átlagosan 200 tagot számláltak. Csaknem mindegyikhez tartoztak fiatalokat tömörítő lövészklubok. A német megszállás után belügyminiszteri rendelettel a kisebb fasiszta jellegű egyesületeket is a MOVE-be olvasztották. Az egyesület töredékesen fennmaradt irat-anyaga kutatható a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában: HU-MNL-OL-P 1360. Történetéről lásd: DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

[56] Többek között a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában, a Belügyminisztérium rezervált iratai között maradt fenn egy bizalmas rendőri jelentés 1926-ból, a keletkezés közelebbi megjelölése nélkül (ekkoriban, 1926 májusa és októbere között éppen a frankhamisítás

zathoz és a kormányzóhoz pedig továbbra is meglehetős ambivalencia jellemezte.

Noha vonatkozó alapos tanulmánya címében Bartha Ákos Soltra József meggyilkolását *az utolsó csepp*nek nevezi a pohárban, e képzeletbeli pohár telítettségét illetően sajnos, vitatkoznunk kell vele. Vitatnunk kell, hogy a Magyarországon 1919 óta tomboló, jobboldali paramilitáris erőszakhullámot Soltra József rendőr halála tetőzte volna be,[57] ugyanis bár az irreguláris katonai alakulatok, önszerveződő fegyveres csoportok, tiszti különítmények tevékenysége az ezt követő határozott kormányzati intézkedések nyomán kétségtelenül alább hagyott, de korántsem szűnt meg teljesen. A Soltra-gyilkosságot még számos további, nagy közfelháborodást kiváltó és sajtónyilvánosságot kapott, politikai motivációk hatására elkövetett bűncselekmény követte, mint például az 1922. április 3-ai erzsébetvárosi bombamerénylet,[58] az 1923. december 26-ai csongrádi bombamerénylet,[59] Apor Viktor tartalékos honvéd

---

tárgyalássorozata folyt), amelynek tárgya a (radikális jobboldali) titkos társaságok működésének felfedése. HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250.

[57] Vö. BARTHA, i. m. 29.

[58] Az 1922. április 2-ai erzsébetvárosi bombamerényletben nyolc ember halt meg. Feldolgozását lásd: A *bombavetők nyomában. A Horthy-korszak egyik leghírhedtebb büntetőperének politikai kontextusáról és sajtóvisszhangjából – előmunkálat egy nagyobb volumenű forráskiadványhoz,* forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020.
http://real.mtak.hu/106529/

[59] Az 1923. december 26-ai csongrádi bombamerényletben három ember halt meg. Feldolgozását lásd: *A csongrádi bombamerénylet: Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextu-*

főhadnagy, az ÉME Nemzetvédelmi Főosztályának vezetője és társai puccsterve,[60] Ulain Ferenc fajvédő nemzetgyűlési képviselő puccsterve,[61] vagy az egykori britanniás tisztek, a Kovács testvérek jórészt irredenta és egyúttal antiszemita indíttatású bűncselekmény-sorozata.[62]

A nyílt utcai erőszakot, verekedéseket és lövöldözéseket tehát a leginkább katonai diktatúrát célzó, radikális jobboldali puccstervek és a rövid ideig Magyarországon is elburjánzó, irredenta és antiszemita motivációktól hajtott politikai terrorizmus korszaka követte. Csak a Teleki Pált a miniszterelnöki székben 1921-ben váltó, egyre határozottabban kül- és belföldi konszolidációra törekvő Bethlen Istvánnak sikerült több lépésben, körülbelül 1924–1925-re

---

sához, 1923–1924, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
http://real.mtak.hu/116182/

[60] Apor Viktor puccstervének feldolgozását lásd: *A Csocsó bácsi-féle összeeskövés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai hatalomátvételi terve, 1923,* forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020. http://real.mtak.hu/115853/

[61] Ulain Ferenc német nemzetiszocialistákkal közösen eltervezett, 1923-as képtelen hatalomátvételi tervének feldolgozását lásd: *A magyar sörpuccs? Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő és társai államcsínykísérlete, 1923*, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
https://mek.oszk.hu/20600/20627/

[62] A Kovács testvérek bűncselekményeinek feldolgozását lásd: *Diverzió, bankrablás, szélhámosság. A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei, 1923-1925*, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
http://mek.oszk.hu/20800/20830/

felszámolnia a különböző irreguláris fegyveres csoportokat, és egy időre pacifikálnia a radikális jobboldalt. Nota bene, a Soltra-gyilkosságot követő politikai bűnügyeknek egyébként közös vonása, hogy a vélelmezhető elkövetők mind szorosan kötődtek az Ébredő Magyarok Egyesületéhez és a benne vezető szerepet betöltő, befolyásos paramilitáris vezetőkhöz, Héjjashoz és Prónayhoz – közvetve pedig a radikális jobboldal vezéralakjához, a szürke eminenciásként tevékenykedő későbbi miniszterelnökhöz, Gömbös Gyulához –, az ellenük indított büntetőeljárások pedig vagy felmentéssel, vagy a cselekmények súlyához képest meglepően enyhe ítéletekkel zárultak...

FORRÁSOK

1.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNYSÁGÁNAK JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSA ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL ÉS A BRITANNIA SZÁLLÓBAN FOLYTATOTT RAZZIÁRÓL 1920. NOVEMBER 11.

A folyó hó 10-én a hajnali órákban Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság miatt megindult bűnügyben a rendőrség azon adatok alapján, hogy nevezett rendőrt a Britannia Szállóból való, katonatiszti egyenruhát viselő egyének lőtték agyon: ma éjjel 12 óra tájban bevonult a Britannia Szállóba, ott emeletről emeletre, ajtóról ajtóra menve az összes ott talált személyeket igazolásra szólította fel. Katonaság közbejöttével megállapította, hogy ezek közül kik a tényleges katonák, s kik a polgári hatóságok hatásköre alá tartozó egyének. A rendőrség a szállodába kivitte Stekler Sándort és Szalai rendőrt, akik Soltra rendőr agyonlövetésének szemtanúi voltak, azon célból, hogy ezek felismerjék a szállóban talált személyek közül azokat, akik a rendőr meggyilkolásában részt vettek. Ugyane célból ki akarta vinni a szállóba Einzieg Hermann és Ausländer B. nyomdászokat és Miklós József rendőrt, ezek azonban egészségi állapotukra tekintettel nem jelenhettek meg. A segítségül vitt szemtanúk Tőkés nevű állítólagos hadnagy,

Kiss nevű hadnagy és egy Iványi nevű, huszár főhadnagyi egyenruhát viselő személyében ismerik, vagy vélik felismerni a rendőrök támadóinak egy részét. Ezek tehát Kiss nevű hadnagy kivételével – kit a katonaság jelen volt tiszti képviselői vettek át – mint az ebben az esetben bűnrészességgel gyanúsítható személyek a főkapitányságra állíttattak elő. Olyan személyek gyanánt, akik a helyszínen kellőképpen igazolni nem tudták magukat, s akik, mint ott talált személyek, a hajnalban történt őrjárat hívásának körülményeire felvilágosítást adhatnak, a főkapitányságra kísértettek a következők: Németh István, Székely János, Stecker Antal, Horváth József, Virth Demeter, Kmetty Károly, Rauder Béla, Szigeti László, Bilkei Corzó János, Szász Pál, Zolnai Endre, Tordai Lajos, Fried Andor, Hajós Sándor, Toruczai László, Bíró János, Bujtás Lajos, Podi József, Molnár János, Dani László, Papp Imre, Meszinger János, Kukucska János, Szili Török Miklós, Udvardi József, Szilasi Sándor.

Ezzel a kutatás hajnali 4 órakor véget ért. A Britannia Szálló összes bejáratához 4-4 rendőr állíttatott azon célból, hogy az ott nem lakó egyéneket be ne bocsássa. Az ott lakók részére pedig a rendőrség megfelelő igazolványt állított ki.

Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

2.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 12.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

A Soltra József rendőr meggyilkolása ügyében folyamatba tett nyomozás mai eredményéről tisztelettel a következőket jelentem:

A Britannia Szállóból folyó hó 11-én hajnalban előállított egyének valamennyien kihallgattattak, szám szerint 36, s eddig valamennyi tagadásban van.

A bizonyítékok gyűjtése folyamatban van.

Balogh Béla 17 éves tanuló folyó hó 10-én du. 6 óra tájban Sesevics hadnaggyal találkozott az ÉME helyiségében, ki ott egy leánnyal beszélgetett, s annak a következőket mondta: „Lelőttem az éjjel azt a rendőrt, mert azt a kijelentést tette, hogy szarik a sapkámra."

Balogh szerint Sesevics brutális alaptermészetű, a Britanniában teljesített szolgálatot.

Azon nő kilétének megállapítása iránt, ki előtt Sesevics ezen kijelentését tette, az intézkedés megtétetett.

Einzig Hermann bántalmazott nyomdásznak az összes őrizetben levőkkel való szembesítése mai nap folyamán megtörtént, s ezek közül Stanga Lajosban véli felismerni egyik bántalmazóját.

Késő esti órákban kézre került Papp József is, ki Sesevics hadnaggyal tartott fenn állandó érintkezést. Kihallgatására még nem került sor.

Sesevics minden valószínűség szerint elhagyta a fővárost, jelenlegi tartózkodási helye nem volt megállapítható.

Ausländer Béla másik bántalmazott Strenge Ede személyében a leghatározottabban felismeri egyikét azoknak, kik őt bántalmazták, s ezt szemébe is mondta annak.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november 12.

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

3.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE

BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 15.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság nyomozása során a mai napon sikerült megállapítani, hogy Soltra József meggyilkolása alkalmával ennek közvetlen közelében volt Sesevics László leszerelt hadnagy, Zsabka, más néven Zólyomi alhadnagy, Tőkés Ferenc leszerelt hadnagy és Mészáros leszerelt hadnagy. Ezek közül Sesevics László és Mészáros szökésben vannak, elfogatásuk iránt minden intézkedés megtörtént.

Tanúvallomásokkal igazoltatott, hogy az éjjeli támadásban nevezetteken kívül még a letartóztatásban lévő Stanga Lajos és Strenge Ede leszerelt tartalékos hadnagy is közreműködött.

Kovács József műegyetemi hallgató, az Ehmann-telepi különítmény tagja azt adja elő, hogy folyó hó 9-éről 10-ére éjjel ő is a Britanniában tartózkodott, s tudomása

van arról, hogy amidőn a rendőr megöltetése után a tisztek a szállodába visszatértek, köztük egy alhadnagy fején, egy hadapród őrmester pedig a kezén volt megsérülve. Ezek kilétének megállapítása folyamatban van.

Kapcsolatban az éjjeli vérengzéssel a Britannia-beli különítmény a rendőrség megjelentésétől félve riadóintézkedést tettek, a szálloda halljában gépfegyvert állított fel, a különítmény tagjait lőfegyverrel és kézigránátokkal szerelte fel, Héjjas Iván pedig az előcsarnokban tartózkodott.

Budapest, 1920. évi november 13-án

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

4.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE
BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 14.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!

Soltra rendőr meggyilkolásával kapcsolatban folyamatba tett nyomozásról még a következőket jelentem:

A folyó hó 12-éről kelt jelentésemben Zólyomi álnevet viselő, állítólagos alhadnagy még f. hó 12-én, a késő esti órákban elfogatott. Valódi neve Zsabka Kálmán, 23 éves, foglalkozás nélküli színész, ki az adonyi különítmény tagja volt.

Zsabka kihallgatása folyamán a következőket adta elő: f. hó 9-én este, záróra után ő, Csikós Károly hadnagy, Micsinay Aladár, Farkas János, Kőváry Károly, egy Egon nevű önkéntes, és egy Imre nevű huszártiszt-helyettes egy Hárem nevű, Holló utcai kávéházban mulattak, honnan 10-én hajnalban 2 órakor távoztak.

Az Oktogon közelében látták, hogy egy csoport egy embert bántalmaz. Odamentek, mire a támadók az ütlege-

lést abbahagyták. Ekkor jött oda Soltra, készen tartott fegyverrel megkérdezte őket, hogy mit tettek, Zsabka megkérdezte a rendőrt, hogy nem látja-e, hogy ők tisztek, mire a rendőr azt felelte, hogy tesz a sapkájára.

Ezen szóváltás után Zsabka és társai körülvették a rendőrt, aki kiszabadította magát körükből, s az úttest közepe felé ment. Ekkor az Imre keresztnevű tiszthelyettes a rendőr után lőtt, 8-10 lépés távolságból, s azt el is találta. A rendőr megfordult, s 5 lövést adott le feléjük, de Zsabka állítása szerint senkit sem talált.

Zsabka ezután befutott a Britanniába, s Héjjasnak jelentette, hogy lelőttek egy rendőrt, ki azt felelte: „rendben van."

Héjjas ezután kiküldött egy járőrt, mely négy emberből állott, Zsabka volt a parancsnok. Zsabka először a haldokló rendőrrel beszélt, s ez alatt a járőr többi tagja a már ott lévő Miklós rendőrt kezdték ütni, ki elfutott.

Zsabka a járőrrel visszatért a szállóba, s a szállóból később utánuk jött tisztek lőttek Miklós rendőr után.

A szállóba visszatérés után Héjjas parancsot adott a riadóra, és Osváth főhadnagy csinálta meg a beosztást.

Az Imre nevű egyén és társainak elfogatásához szükséges intézkedések megtétettek.

Zsabka a járőr tagjait megnevezni nem tudja.

A nyomozás során kihallgattatott Kauderer Ágoston, a Babarczy-különítmény őrmestere is, ki előadta, hogy a Babarczy-különítmény tulajdonképpen Héjjas Iván parancsnoksága alatt áll, s hogy Héjjas rendelkezik a Prónay- és Ostenburg-különítményekkel és még 2-3000

emberrel, kik az ország különböző helyein vannak széjjelszórva. Héjjas tulajdonképpeni célja a kormány megbuktatása, katonai diktatúra kikiáltása s a zsidókérdés megoldása.

A Babarczy-különítmény által elkövetett bűntények közül hallott egy ember tettleges bántalmazásáról, akit eközben 50.000 korona erejéig megzsaroltak, hallott továbbá arról, hogy egy Klein nevű tollkereskedőt szintén megzsaroltak, akitől ily módon 153.000 koronát szedtek el, és hallott egy Ungár nevű egyén megzsarolásáról, akitől 20.000 koronát tulajdonítottak el.

Mindezen bűncselekmények Kauderer bemondása szerint a Britanniában követettek el, s az így szerzett pénzen Babarczy rendelkezett.

Kauderer ezen vallomását nyomozás tárgyává tettük, s ennek eredményéről pótlólag jelentést fogok tenni.

Ugyancsak Kauderer állítja azt is, hogy Babarczy Kecskemétre távozott, s ott Héjjas híveit gyűjti össze, s a ratifikálással kapcsolatban bosszút forral.

Megfigyelések eszközlése iránt a kecskeméti rendőrség telefonon felhívatott, ahonnan Tahy rendőrkapitány azt a választ adta, hogy tudomásuk van arról, hogy Babarczy odaérkezett, s oly értesülésük van, hogy 13-án éjjelre néhány fiatalembert bizalmas megbeszélésre összehívott. Ezt az összejövetelt figyelemmel kísérteti, s folyó hó 14-én délelőtt a megfigyelések eredményéről telefonon jelentést tesz.

A Britanniában alkalmazott, s ott gyakrabban megforduló személyek azt állítják, hogy a Héjjas-Babarczy-különítmény emberei a szálloda halljában és pincéjében

minduntalan ütöttek és vertek polgári személyeket. Mindezek felderítése folyamatban van.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november hó 14-én

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

5.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

A BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 16.

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság ügyében még a következőket jelentem:

Zsabka Kálmán állítólagos alhadnagyban Miklós József rendőrellenőr határozottan felismerte azt a tisztet, aki több tiszttársával együtt Soltra agyonlövésénél jelen volt, s akinek parancsnoksága alatt a tiszti járőr tagjai őt, Miklós rendőrellenőrt tettleg bántalmazták, s többször utána is lőttek. Zsabka rendőrgyilkosként egy Imre keresztnevű huszár tiszthelyettest jelöl meg, ez azonban még kézre keríthető nem volt – úgy, mint a szintén gyanúsítható Sesevics Vladiszláv hadnagy és Mészáros István alhadnagy a legerélyesebben nyomoztatnak.

Folyó évi november hó 14-én az adonyi csendőrség elfogta és a fővárosba kísérte báró Babarczy Jenő szolgálaton kívüli huszárkapitányt, nyugalmazott kincstári ispánt, aki ott Bogáti Jenő álnév alatt tartózkodott, továbbá

Rumbold Attila leszerelt főhadnagyot, Bíró Béla hadapród-jelöltet.

Báró Babarczy Jenő gombai szül., 41 éves, r. k. vall. szolgálaton kívüli huszár százados és nyugalmazott kincstári ispán és fentebb megnevezett társai nyomozati adataink szerint egy Klein nevű olajkereskedőt 153.000 korona erejéig, Ungár Mór kereskedőt 20.000 korona erejéig, Boor István gépészt 150.000 korona értékű automobil-alkatrész erejéig, s Kunz Rezső gyárost 361 kg benzin erejéig zsarolták meg. A kizsarolt összegek egy része állítólag a különítmény emberei között zsold gyanánt osztatott ki.

Báró Babarczy Jenő a vörös hadsereg zászlóalj-parancsnoka volt Kecskeméten, ebbeli magatartására vonatkozólag a nyomozat szintén folyamatban van.

Előzetes letartóztatásba vettük Kmetty Károly[63] leszerelt főhadnagyot, akire több zsarolás, testi sértés és egyéb bűncselekmény nyert beigazolást.

Úgy a Soltra József rendőr sérelmére elkövetett gyilkosság ügyében, mint az ennek nyomozásával kapcsolatban felmerült egyéb bűncselekmények felderítése legerélyesebben folyik.

---

[63] Kmetty Károly főhadnagy Héjjas Iván különítményének „autó-parancsnoka" volt, ebben a minőségében pedig elsősorban gépkocsik és benzin törvénytelen úton történő rekvirálásával foglalkozott a különítmény részére. Bűncselekményeit részletesen lásd: HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly pere.; illetve a soron következő, 6. szám alatt közölt forrás, Marinovich Jenő rendőrfőkapitány-helyettes 1920. november 17-ei jelentése is jól összefoglalja az általa elkövetett bűncselekményeket.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november hó 16-án.

[aláírás nélkül]
főkapitány

Eredeti, gépelt, aláírás nélkül.

6.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatban jelentem, hogy Sesevics László leszerelt hadnagy a legerélyesebb nyomozás dacára sem volt eddigelé kézre keríthető, hatásosabb üldözése végett arcképes körözvényt küldöttem szét az ország csaknem valamennyi nyomozó hatóságához, melynek egy példányt idecsatolom. Eddigelé a Zsabka Kálmán leszerelt alhadnagy által tettesként megjelölt, Imre nevű állítólagos tiszthelyettes kiléte sem volt megállapítható.

Báró Babarczy Jenő kihallgatása során előadta, hogy Becker István katonai nyomozónak a Britanniában történt letartóztatása alkalmából kifolyólag az ott lakó tisztek elhatározták a készenlétet a végből, hogy a rendőrség őket még egyszer meg ne lephesse. A harcra kész felszerelésükhöz szükséges gépfegyvereket s muníciót a várbeli vadászzászlóaljtól kérték s kapták is. Amidőn a rendőr

megöletése után a Britanniában riadót rendeltek el, Sesevits Vladislav őt is felkeltette, s ő is lesietett a hallba. Másnap, mert félt a rendőrség üldözésétől, egy ismerősénél aludt, majd pedig Rumbold Attila és a Bíró Béla tiszttársaival megszökött, de Adonyban a csendőrség elfogta, Budapestre szállította.

Az Ungár Mór által panaszolt 20.000 korona zsarolásról azt vallja Babarczy, hogy önkéntes adomány volt, amely a különítmény céljaira fordíttatott, úgy ezt, mint a terhére rótt többi bűncselekményt tagadja.

Folyó hó 16-án kelt jelentésemben már említettem, hogy Kmetty Károly leszerelt főhadnagyot több súlyos bűncselekmény miatt előzetes letartóztatásba helyeztük, s terhére rótt bűncselekmények közül a fontosabbak a következők:

Folyó évi október hó 2-án hajnalban az alagút krisztinavárosi bejáratánál Egedi Mihály rendőrre, mert az kötelességszerűen egy kihágás abbahagyására szólította fel, revolver fogott, agyon akarta lőni. A rendőrt veszedelmes helyzetéből egy rendőrőrjárat s a járókelők mentették meg.

Pongrácz Lajos postatakarékpénztári tisztet az Albrecht laktanyába vitte, ott 4 napig fogva tartotta, s ez alatt annyira bántalmazta, hogy súlyos sérüléseket szenvedett.

Perlesz Mátyás, az Újpest–Rákospalotai Személyszállító Rt. igazgatóját, ki eddigelé ismeretlen okból a Britanniában volt letartóztatva, onnan kiszabadította, s ennek fejében Perlesztől egy 50.000 koronás állást s

kölcsönbe egy automobilt csikart ki. A kölcsön automobilt 70.000 koronáért eladta, s a pénzt elsikkasztotta.

Jäger Imre magánhivatalnokra, kit árdrágítással gyanúsított, revolvert fogott, s fenyegetése közepette 94.000 koronát és 25 hordó benzint rabolt el.

Kmetty Károlyt, kit rablás, hatóság elleni erőszak, sikkasztás, személyes szabadság megsértése és súlyos testi sértés bűntettének nyomatékos gyanúja terhel, a mai napon adtuk át a Budapesti Királyi Ügyészségnek.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november hó 17-én.

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

7.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

HÉJJAS IVÁN FŐHADNAGY VALLOMÁSA A MAGYAR KIRÁLYI ÁLLAMRENDŐRSÉG BUDAPESTI FŐKAPITÁNYSÁGA ELŐTT A SZOLGÁLAT KÖZBEN KATONARUHÁS EGYÉNEK ÁLTAL AGYONLŐTT SOLTRA JÓZSEF RENDŐR ÜGYÉBEN BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 17.

Budapesti M. Kir. Államrendőrség Főkapitánysága
MÁSOLAT
Jegyzőkönyv
Fölvéve Budapesten, 1920. évi november hónap 17. napján déli ½ órakor.
Jelen vannak: alulírottak.
Idézésre megjelent – az előállított gyanúsított viszonyaira nézve megkérdeztetvén előadja:
Családi neve: Héjjas
Utóneve: Iván
Atyjának családi és utóneve: Héjjas Iván
Anyjának családi és utóneve: Battlár Teréz
Születés ideje: 1890 év január hó 19 nap.
Születés helye: Kecskemét
Családi állapota: nőtlen
Honossága: magyar
Községi illetősége: Kecskemét
Lakhelye: VII. Damjanich u. 3. és Britannia

Vallása: ref.
Kora: 30 éves
Foglalkozása: földbirtokos
Vagyoni viszonyai: atyja vagyonos
Katonasági viszonyai: leszerelt 1920. július 20. repülő főhadnagy
Szellemi műveltsége: felső keresk. érettségi
Anyanyelve: magyar
Előző büntetések: nem volt

Arra a kérdésre, hogy kíván-e valamit védelmére előadni, terhelt következőleg nyilatkozik:

Még a kommunizmus ideje alatt szerveztem ellenforradalmi csoportot azon célból, hogy a kommünt megdöntsem. Ez a csoport a kommün bukása után és az oláhok kivonulása után is fennmaradt. Az oláh megszállás alatt ez a csoport akadályozta meg azt, hogy a megszállók Kecskemét vidékére kijöjjenek rabolni. Ezen csoport a miniszter rendeletére 1919. november vagy decemberében feloszlott, s mint katonaság megszűnt létezni. E szervezet javarészt tartalékos tisztekből és gazdákból állott. E csoport ma már csak, mint társadalmi szervezet áll fenn és hazafias célokat szolgál /területvédelem/. Körülbelül egy éve vagyok Budapesten, de itt semmiféle különítményem nincs. Csupán négy ember van körülöttem, úgy, mint Kőváry Ottó főhadnagy, jelenleg tényleges főhadnagy a szegedi vadászzászlóalján, Nagy Albert hadnagy, Várkonyi Sándor szakaszvezető és Zubornyák Ferenc járőrvezető, kik valamennyien a szegedi vadászzászlóalja állományába tartoznak.

Ezek az irredenta mozgalom idejére szabadságolva lettek, így kerültek hozzám abból azon célból, hogy köztem és a többi irredenta csoportok között az összeköttetést fenntartsák. Vagy 15 irredenta célt szolgáló különítménnyel tartottam fenn összeköttetést, de csak f. évi szeptember hó vége vagy október eleje óta, mióta azokat a kormány feloszlatta, így kerültem összeköttetésbe Babarczyval, ki már korábban is bejárt a Britanniába, és Hir György nemzetgyűlési képviselővel, ki az a „Adonyi" különítményt szervezte meg. Hirnek helyettese volt Klein /Szekszárdy/, és ő volt megbízva a szervezéssel, parancskiadással, az eskü kivételével, stb. Szekszárdyval nem érintkeztem, s általában Kőváry útján közöltem figyelmeztetéseimet és tilalmaimat, melyek főleg idegen személyek igazoltatására, általában törvényellenes cselekedetek elkövetésére vonatkoztak. Babarczyval mindössze háromszor-négyszer beszéltem. Pénzt adtam néhányszor Babarczynak zsoldfizetésre, mi kitűnik azon pénztárkönyvből, melyek Kőváry kezelt, s amelyet ma este fogok letétbe helyezni a vezérkarnál /Vár/. Ezen összegeket részben atyámtól, részben Battlay Géza volt makói főispántól kaptam /lakik: Britannia Szálló/, mindezekre nézve Battlay és Kőváry tud pontos felvilágosítást adni. Bíró Béláról Babarczy tett nekem említést, azt mondotta, hogy ez a legjobb embere, ő is mutatta be nekem, de egyébként nem érintkeztem vele. Kőváry egy ízben azt nekem, hogy Babarczy pénzt kér tőle zsoldfizetésre, de Kőváry azt felelte, hogy nincs, mire Babarczy egy más alkalommal azt mondotta, hogy nem baj, úgy is kapni fog 250.000 koronát. Midőn Kőváry ezt jelentette

nekem, megbíztam azzal kérdezze meg Babarczyt, hogy kitől fog ennyi pénzt kapni? Kőváry meg is kérdezte Babarczyt, ki azt válaszolta, hogy ócskavasat fog eladni, s ezért kap pénzt. Mivel ez előttem hihetetlennek tűnt fel, Kőváry útján azt üzentem Babarczynak, hogy ne merjen semmiféle disznóságot elkövetni! Folyó hó 10-én, hajnali 3 óra tájban lövéseket hallottam az utcáról, s mivel már előzőleg puccskísérletekről hallottam, besiettem a hallba, ahol már alarmírozva voltak az emberek. A hallban ekkor 30-40 tiszt tartózkodott, kiktől megkérdeztem, hogy mi történt, Hol azt a választ kaptam, hogy lelőttek egy rendőrt. Hogy ezt ki mondta, nem tudom, mert az ott lévők közül név szerint egyet sem ismerek. Megkérdeztem, hogy a mi embereink voltak-e? S mikor azt a választ kaptam, hogy nem innen valók, azt mondtam, hogy menjen ki egy járőr, s értesítse a rendőrséget. Ezután jött csak Kőváry, hogy ő milyen intézkedéseket tett utólag, azt nem tudom, mert én felmentem a szobámba Hir képviselőhöz. Zsabka /Zólyomi/ nem jelentette nekem azt, hogy ők lőttek le egy rendőrt, s én nem mondtam erre azt, hogy rendben van. Azt sem mondta, hogy egy Imre nevű ember lőtt a rendőrre. Imre, Sesevics, Zsabka, Tőkés, Strenge és Stanga nevű egyéneket név szerint nem ismerek, lehet, hogy látásból ismerem őket, de név szerint nem. Bideskuthyt, Osváth főhadnagyot, Kleint /Szekszárdy/ és Bíró Bélát személyesen ismerem, de nem érintkeztem velük. Arra nem emlékszem, hogy Osváthot láttam-e a hallban? A zűrzavar nagy volt, visszaemlékezni nem tudok. Nem felel meg a valóságnak Babarczy azon állítása, hogy én azt mondtam volna

neki, hogy bármilyen úton kerítsen pénzt, se ne az ő neve alatt. Az ilyesmi már felfogásommal is ellenkezik. A Britanniában mindössze egy gépfegyver, néhány kézigránát s 6 puska volt, ezeket Prónay alezredes adta az én kérelmemre. Én ezzel azt akartam elérni, hogy meglepetések ne érjenek bennünket, mivel már egy ízben meglepték a Britanniát. Ezen felszerelés a puccsra való tekintettel történt. A gépfegyvert és a kézigránátokat f. hó 10-én délután visszavittem a Nádor-laktanyába, mert ígéretet kaptam a városparancsnokságtól, hogy a katonaság nem fog kivonulni, csak a rendőrség, és pedig feltűnés nélkül. Én ezt azét akartam, hogy a razzia ne tűnjön úgy felé, hogy mintha a személyem ellen irányulna, kitől erőszakkal kell elvenni a gazembereket. Én a városparancsnokságon Sávoly tábornoknak[64] meg is ígértem, hogy mindenkit kiadunk, aki gyanús. Nekem gaztettekről semmiféle tudomásom nem volt. Felolv. hh. aláíratott.

Kmft.

Héjjas Iván s. k.
Felv. Dr. Szrubián s. k. ker. kapitány.

A hivatalos másolat hiteléül.

[64] Héjjas Iván vallomásában Sávoly János tábornokra, a budapesti városparancsnokra utal.

Budapest, 1920. november 18.

[olvashatatlan aláírás]
bűnügyi kiadó

Másolta: Madaczky
Egyeztette: Szemenyey

Hiteles másolat, gépelt.

8.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 18.

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatos nyomozás során f. hó 17-én kihallgattuk Héjjas Iván leszerelt repülő főhadnagyot, a vele felvett jegyzőkönyvet egész terjedelemben másolatban idecsatolom;

Ugyancsak f. hó 17-én hallgattuk ki Bíró Béla leszerelt önkéntes őrmestert, a Babarczy-különítmény segédtisztjét, ki előadta, hogy a Britannia Szállodában négy különítmény volt, és pedig a Babarczy-, az adonyi, a Huszka- s Hammersberg-különítmény, az egésznek mozgatója Héjjas Iván, kinek saját különítménye nincs, hanem csak 8-10 bizalmas tisztje, ezek között első helyen Kőváry főhadnagy. Hir nemzetgyűlési képviselő szoros összeköttetésben állott Héjjas Ivánnal. A Britannia fegyverzete 8-10 fegyverből, egy gépfegyverből s kézigránátokból állott, a fegyverek részben a pincében, részben pedig Babarczy szobájában voltak elhelyezve.

Bíró elmondása szerint a Szvirszky-féle rablási esetnek tettese Szilágyi Imre főhadnagy. Ez a rablás abból állott, hogy Szvirszky kereskedőt levitték a Britannia pincéjébe, ahol mellének szegezett rohamkéssel arra bírták, hogy 20.000 korona értékű cukorkaüzletét 2000 koronáért engedte át Kenéz József rokkant katona, fehérneműtisztítónak.

Szilágyi és Bíró a Britannia 203-as szobájában a vonatkozó iratokat meg akarták semmisíteni, de ezeket nem találták, s közben állítólag jelentéktelen iratokat semmisítettek meg. A megmaradt iratokat pedig Héjjas szobájában egyik hadapródjának adták át.

Ugyancsak Bíró vallja azt is, hogy egy reggel felrázta őt Rumbold Attila főhadnagy, Sesevics Vladiszláv és Török Miklós hadnagy, közölték vele, hogy van 150.000 korona. A pénz Sesevicsnél volt, aki azt Töröknek átadta, közben kettőjük közül valaki 1000 koronát adott Rumboldnak, mire egy másik szobába mentek, a 150.000 koronából már csak 104.000 maradt. Az a gyanúja, hogy a hiányzó 45.000 korona Sesevicsnél maradt. A megmaradt 104.000 koronából Babarczynak 51.000 koronát adtak át, ki erre kijelentette, hogy legalább lesz zsold, a többi pénz az irredenta céljaira ment.

A pénz széjjelosztása közben Sesevics azt beszélte, hogy Rumbold egy zsidót, Weisz Dávid tollkereskedőt hozott a Britannia pincéjébe, s ettől vette el a 150.000 koronát.

Bíró azt is előadta, hogy a Babarczy-különítménynél csak azoknak volt álnéven kiállított igazolványuk, akik a Club Kávéházban a rombolásban részt vettek.

Felmerült adatok szerint Héjjas Iván, amidőn már a különítményt fizetni nem tudták, azt mondotta Babarczynak, szerezzenek bármely úton pénzt, de ne az ő neve alatt. Ugyanezen forrás szerint Kőváry főhadnagy, Héjjas Iván segédtisztje folyó hó 10-én délután felhívta Babarczyt a szökésre, s közölte vele, hogy nagyon sürgős, mert este egy bizottság jön, s ez az ő, Babarczy kiadását fogja követelni. Ily előzmények után szökött Babarczy Adonyba.

A nyomozás teljes eréllyel tovább folyik.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1920. november 18-án.

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

9.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 19.

KEGYELMES URAM!

Soltra József rendőr meggyilkolásával kapcsolatban jelentem, hogy a tettességgel gyanúsított, Imre keresztnevű egyén kiléte a mai napon Mészáros Imre alhadnagy személyében megállapíttatott.

Nevezett arcképe beszereztetvén, abban Bujtás Lajos hadapród őrmester és Zsabka Kálmán hadnagy felismerték azt a személyt, aki Soltra József rendőrt agyonlőtte.

Mészáros Imrét a legerélyesebben nyomozzuk.

A rendőrgyilkossággal kapcsolatban a mai napon letartóztatásba helyeztetett:

1. Zsabka Kálmán leszerelt alhadnagy
2. Bujtás Lajos leszerelt hadapród őrmester
3. Strenge Ede orvostanhallgató
4. Tőkés Ferenc leszerelt hadnagy

A Britannia Szállóban elkövetett egyéb bűntettek miatt, amelyeket előzetes jelentéseimben már ismertettem, előzetes letartóztatásba helyeztettek még:

5. Báró Babarczy Jenő szolgálaton kívül huszárkapitány, a Babarczy-különítmény parancsnoka
6. Bíró Béla, a Babarczy-különítmény segédtisztje
7. Rumbold Attila leszerelt főhadnagy
8. Stanga Lajos leszerelt tüzér szakaszvezető
9. Szili Török Miklós főhadnagy
10. Székely János rovott múltú műszerész
11. Brauner Béla technológiai hallgató

Szökésben van még Mészáros Imre és Sesevics László leszerelt hadnagy.

A letartóztatásba helyezett személyek, kik között egyetlen tényleges tiszt sincs, a holnapi nap folyamán adatnak át a Budapesti Királyi Ügyészségnek.

A megszökött bűntettesek kézre kerítése iránt a legszélesebb körű intézkedéseket megtettük.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. évi november 19.

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

10.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925.

MARINOVICH JENŐ BUDAPESTI RENDŐRFŐKAPITÁNY-HELYETTES JELENTÉSE A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSÁNAK ÜGYÉBEN FOLYÓ NYOMOZÁSRÓL A BELÜGYMINISZTER RÉSZÉRE

BUDAPEST, 1920. NOVEMBER 22.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ M. KIR. BELÜGYMINISZTER ÚR!
KEGYELMES URAM!

Jelentem, hogy Soltra József rendőr gyilkosát, Mészáros Imre foglalkozás nélküli bádogszerelőt, volt tiszthelyettest ma hajnalban a Múzeum körút 10. szám, IV. emelet 21. alatt, ahol Hatala István álnév alatt rejtőzött, sikerült elfogni és a főkapitánysághoz állítani

Gellért Antal orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra József rendőrre hátulról rálőtt, és szemébe mondja azt is, hogy amidőn a Britanniából kiküldött járőrrel együtt Mészáros Imre is megjelent a helyszínen, a haldokló Soltra rendőrt ütlegelte.

Micsinai Aladár iparművészeti iskolai hallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra rendőrbe belelőtt.

Vágner Lajos magánhivatalnok Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, midőn Soltra rendőrt hátulról

lelőtte. Szemébe mondja azt is, hogy a Britannia halljában Mészáros Imre beismerte azt, hogy ő lőtte le Soltra rendőrt, és hogy most már meg fog szökni.

Kővári Váraljai Károly orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, mikor Soltra rendőrt hátulról lelőtte.

Farkas János orvostanhallgató Mészáros Imre szemébe mondja, hogy látta, amidőn Soltra rendőrbe belelőtt. Majd pedig, midőn a Britanniából kiküldött járőrrel együtt visszajött a helyszínre, Mészáros Imre puskájával ütötte-verte Miklós József rendőrellenőrt, hogy a puska eltörött.

Zsabka Kálmán színész, leszerelt hadnagy és Bujtás Lajos, kik már a Királyi Ügyészséghez átkísértette, egynéhány nappal ezelőtt Mészáros Imre arcképében felismerték azt az egyént, aki Soltra József rendőrt agyonlőtte.

Mészáros Imre kihallgatása most van folyamatban. Eddigelé annyit beismert, hogy kétszer lőtt Soltra József rendőr felé.

Mészáros Imre kihallgatása után letartóztatásba lett helyezve és a Budapesti Királyi Ügyészséghez fog átkísértetni.

Fogadja Nagyméltóságod mély tiszteletem jelentését.

Budapest, 1920. november hó 22-én.

Marinovich
főkapitány. h.

Eredeti, gépelt, aláírt.

11.
RÉSZLET PRÓNAY PÁL ALEZREDES VISSZAEMLÉKEZÉSIBŐL, AMELYBEN A SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSA UTÁNI RAZZIÁT TÁRGYALJA A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

RAZZIA A BRITANNIA SZÁLLÓBAN

Sréter honv[édelmi] miniszter, akit a parlamentben többször támadtak a Britanniában levő különítményem miatt, a zsidók kedvében akarván járni, annak feloszlatását követelte. A különféle katonai p[arancs]nokságokat én már régen kértem egy alkalmas épületnek és helyiségnek a kiutalására, amelyben tisztjeimet ottan kedvezően elhelyezhessem, ha őket a Britannia Szállóból kiveszem. Ezen felül nem éreztem magam sem kedvet az interpelláció pergőtüzében állani – olyan cselekményekért, amelyeket nem az én különítményem követett el, hanem más katonai alakulatok tagjai. Az 1920. év szeptember havában nevezett szállóból a tiszti századot kiköltöztettem, melynek egy részét a Nádor laktanya néhány szobáiban helyeztem el, egy másik részét, főleg a nyomozókat, más szállodákba utaltam. Szóval ezen év szeptember elején a magam részéről a Britanniát likvidáltam. Utána azonban nyomban beköltözött Hir György nemzetgyűlési képviselő az ő adonyi különítményével, mely nagy részben megbízhatatlan, szedett-vedett emberekből állott, amely azután zsidófosztogatásból élt.

Az én nyomozó különítményem hivatalosan lett felhatalmazva csempészeket, valutázókat, kémeket lefogni. Ha ilyenen tetten érve kihallgatás végett a Britanniába lettek bevíve, a náluk talált értékekről Takátsy Gyula sz[áza]d[o]s Szabó Béla f[ő]h[adna]gy segédtisztjével pontos leltárt és jegyzőkönyvet vétetett fel, amely azután a z[ász]l[óal]j-p[arancs]noksághoz lett felterjesztve. Ellenben Hir emberei egy báró Babarczy Jenővel az élen a járókelő zsidókat a szálló előtt lefogták, oda bevitték, és értékeiket elszedve őket ismét kirúgták.

Héjjas Ivánnak, aki szintén a többi tisztekkel együtt a Britanniában lakott, tanácsoltam, hogy ő is költözzön máshová, mivel mások miatt ő is bajba jön. Intésemet azonban nem fogadta meg, hanem megmaradt. A hon-v[édelmi] miniszter pedig, aki a nevezett szállóra bosszút lihegett, egy éjjel katonasággal körülzáratta és leigazoltatta a rendőrséggel az összes ott lakó személyeket. Persze ezeknek legnagyobb része olyan csirkefogó volt, akik mind a Prónay-különítmény tisztjeinek adták ki magukat – akik azonban a z[ász]lóaljamhoz sohasem tartoztak. Éppen ezen utóbbiak követtek el minden féle felelőtlen akciókat, úm. zsarolásokat, fosztogatásokat és lopásokat, melyeket azután a parlament baloldali pártjai nekem könyveltek el.

Abban az időben lőttek le duhajkodó, garázda egyének egy Soltra nevű rendőrt, aki be akarta őket kísérni. A gyilkosokat eredménytelenül keresték mindenütt, főleg azon szállókban, ahol a különféle különítmények tisztjei laktak. Az igazi gyilkos, egy Sesevics nevű egyén, az országból megszökött. A hivatalos kommuniké azonban közzé

tett valami Horváth nevezetű tart[alékos] hadnagyot, akit statáriálisan ki is végeztek, azonban mások néhány nap múlva vígan látták sétálni.

Aznap, amikor a Britanniát 12 órakor éjjel a katonaság körülzárta, én a Hungária Szállóban vacsorára voltam hivatalos Gosset nevű angol katonai követhez. Igen kellemes úriemberek voltak úgy a háziúr, valamint a többi jelenlévő külföldi tisztek, akiknek társaságában néhány órát nagyszerűen töltöttem el. Igen tetszett nekem az az egyszerű, minden parádét mellőző férfias jelenet, amikor a parancsnok, Gosset az ebéd közepén – miután a pezsgőt felszolgálták – felállott. Hármat kopogtatott, és ezen szavakkal: „For the King" – az első pohár pezsgőt az egész társasággal, állva a királyuk egészségére ürítettük ki. Ezzel az egyszerű és jellegzetes gesztussal hódolnak uralkodójuknak, legbensőbb tiszteletüket kifejezve. Minálunk magyaroknál a legtöbb ünnepélyes ebéd üres fecsegő, talpnyaló tósztokban fúl meg, a második pohár pezsgőnél már be is rúgnak.

Az estebédet még be se fejeztük, kihívattak sürgősen a teremből, mivel Fischer Lajos sz[áza]d[o]s, a Kormányzói Katonai Iroda főnöke lelkendezve érkezett, és kérdezte tőlem, vajon igaz-e, hogy én a Britannia Szálló kiürítését – amelynek aznap éjjel 12 órakor kell végbe mennie – z[ász]lóaljammal meg fogom akadályozni? A kormányzó üzenetét hozza, aki reményét fejezi ki, hogy én ezt tenni nem fogom, mert azt a látszatot keltené, mintha én ellene vonulnék fel. Fischert megnyugtattam ezen hit alaptalan voltáról, miután a Britanniához nekem nincsen

már közöm. Én csupán azon néhány tisztjeim érdekeit fogom megvédeni, akik kényszerből, más lakás hiányában ott laknak, és akik ezt megérdemlik.

Miután Fischer megnyugodva távozott, én Takátsyval és néhány tisztemmel a Britanniához hajtattam, melyet a már kivonult rendőrség és katonaság körülvett, és a benn levők igazoltatása megkezdődött. Én egy-két tisztemet – akik z[ász]lóaljamhoz tartoztak, és más lakásuk nem lévén, még ott laktak – személyesen igazoltam, úm. Repeczky f[ő]h[adna]gyot és feleségét, Héjjas Iványt szintén igazoltam, aki igen megbotránkozott, mert őt is felverték a nyomozó rendőrök, és előállították az igazoló bizottságnak, pedig már régen figyelmeztettem őt ennek az eseménynek a bekövetkezésére...

12.
RUPERT REZSŐ FELSZÓLÁSA SOLTRA JÓZSEF RENDŐR MEGGYILKOLÁSA ÉS A TISZTI KÜLÖNÍTMÉNYEK ÁLTAL ELKÖVETETT BŰNCSELEKMÉNYEK ÜGYÉBEN 1920. NOVEMBER 17. RÉSZLET A NEMZETGYŰLÉS 131. ÜLÉSÉBŐL[65]

Rupert Rezső: T. Nemzetgyűlés! Azok közé az erőhatalmak közé, amelyek az államot fenntartják, a katonaságon, a jogon és más egyéb erőkön kívül a nyilvánosság is tartozik, és tartozik különösen az állani bírósága. Ma semmi sem aktuálisabb, mint ennek a két hatalomnak kérdése, a nyilvánosságé, és a bíráskodásé. Semmire sincs ma nagyobb szükség, éppen most, amikor az államhatalom többi erői lenyűgözve vannak, vagy azok az erők nem működnek úgy, ahogy rendes időkben megszoktuk, – semmi sem fontosabb ma, mint az, hogy olyan erőkhöz folyamodjunk, amelyek ezeket a közhatalmi erőket, melyek a tevékenységükben ma gátolva vannak, segítik a munkájukban.

T. Nemzetgyűlés! Hónapok óta látjuk, hogy az országnak rendje fel van fordítva; hónapok óta látjuk, hogy itt valósággal a közhatalomnak auspiciuma[66] alatt, szinte mentelme alatt büntetendő cselekmények sorozata követtetik el. Az a szörnyű állapot, amelytől Soltra József rendőr

---

[65] Nemzetgyűlési Napló, 1920–1922/VII. kötet, 73–74.

[66] auspicium (latin) = előjel, kilátás (itt feltehetőleg tudomás, elnézés).

halála megváltott bennünket – legyen áldott az emlékezete –, ez a szörnyű állapot nem új keletű. Azt a szörnyű állapotot, azt a sötétséget, a bűnöknek azt az iszonyú sorozatát, amely ma feltárul előttünk, nemcsak Soltra József halála pillanatától ismerjük: ezek a bűnök ismeretesek, köztudomásúak voltak már ezt megelőzőleg hónapokon keresztül. Semmi sem lesz a történelemben szomorúbb, mint az, hogy meg fogják állapítani, hogy a magyar kormány nem teljesítette a kötelességét, mert hiszen hónapokon keresztül engedte, hogy itt valósággal a rablók, a gonosztevők intézményesen dolgozzanak, intézményesen vétkezzenek, az államnak a rendje ellen, az élet, a szabadság- és a vagyonbiztonság ellen.

T. Nemzetgyűlés! A Britannia nem most vált ismeretessé, mint olyan, amely itt hónapokon keresztül rémtanya volt, amely itt a maga sötét, titokzatos, gonosz hatalmával ezt az országot valósággal zsarnokság alatt, a legiszonyúbb, a kommunizmust is megszégyenítő terror alatt tartotta. (*Mozgás a baloldalon.*)

T. Nemzetgyűlés! Hosszú hónapokra nyúlnak vissza azok a gonosztettek, amelyek ott elkövettettek. Ma sem lenne vége annak a szörnyű állapotnak, ha egy megváltó tény, egy megváltó szerencsétlenség: Soltra Józsefnek halála be nem következik.

Csukás Endre: Hát az ártatlan menekültekbe való belelövetés?

Rupert Rezső: Kérem, ne méltóztassék engem zavarni; a tegnapi nap után meglehetősen fáradt vagyok, és méltóz-

tassék megengedni, hogy nehéz kötelességemet teljesítsem, ha a tisztelendő urnak más is a véleménye.

Csukás Endre: Itt csak képviselők vannak!

Rupert Rezső: A hibát mindenesetre a kormány követte el, akkor is, ha a kormány azzal akadná menteni magát, hogy neki nem volt elég ereje, hatalma, hogy mindazt elhárítsa a nemzet felől, ami történt. Akkor is ő a felelős, mert nem engedte meg ez a kormányzat, hogy a segítségére siessenek olyan hatalmak, amelyek mindenesetre megakadályozhatták volna, hogy itt a gonosztettek valósággal intézményesen, állami felügyelet, illetőleg türelmi pátens alatt elkövettethessenek. Éppen, mert ez történt, kétszeresen hibája a kormánynak, hogy az államrend egyik legnagyobb hatalmát, a nyilvánosságot, nem engedte magához szegődni, kétszeresen hibája, mert erre szükség lett volna, el nem hárítható, szörnyű felelősség terheli azért, hogy éppen a sajtószabadságot, amely ennek a nyilvánosságnak legnagyobb hatalma, nyűgözte béklyóba, nem engedte dolgozni, hogy itt a közrend megóvásában részt vehessen, hogy a világosságnak, az igazságnak fényét derítse ezekre az esetekre és ezzel az egész közvéleményt a kormánynak, a gyenge kormánynak háta mögé sorakoztassa. Megengedem, hogy egy erős kormánynak talán nincs szüksége sajtószabadságra, bár tagadom, azt azonban állítom, hogy egy gyenge kormányzatnak igenis szüksége van a sajtószabadságra, szüksége van abban a pillanatban, mihelyt ő komolyan rendet akar, mihelyt ő csakugyan komolyan meg akarja oltalmazni az élet- és a vagyonbiztonságot minden gonosz terror ellen. Hosszú, szörnyű eseteknek tanulsága, tragédiák állanak előttünk.

Minden ilyen tragédiánál felhívatott a kormány figyelme arra, hogy a sajtószabadságot, amely a közvéleményt melléje tudja állítani, ne korlátozza, mert azért követtetnek el ezek a cselekmények, mégsem tett semmit, annak dacára, hogy tudnia, éreznie kellett, hogy ez a Nemzetgyűlés is az első naptól fogva a terror hatalma alatt áll. Én legalább bár azt hiszem, nem tartozom a könnyen megélő emberek közé – tényleg úgy éreztem, hogy törvényhozói működésemben korlátozva vagyok, hogy nem merek mindent megcselekedni, mindent megmondani, amit nekem, mint képviselőnek, hazám érdekében meg kellett mondani. Nem tud a t. Nemzetgyűlés arról, hogy micsoda erők, micsoda szörnyű fenyegetések, micsoda szemmel és kézzel is fogható erők voltak azok, amelyek lenyűgöztek engem abban, hogy kötelességemet teljesítsem. Amit tettem, amit teljesítettem, ne méltóztassék azt hinni, hogy az bátorság volt, mert én, igenis, féltem, nekem reszketnem kellett minden szavamért, amelyet itt mondottam, hanem engem csak erkölcsi kötelességem kényszerített arra, hogy akár az életemet is odadobva azokat a legszörnyűbb dolgokat, amelyek ennek a nemzetnek testét támadták meg, amelyek ennek a nemzetnek létét voltak már tönkreteendők, idehozzam. Nem szégyen az embereknek félni. Mikor 1914-ben visszavertek bennünket Szerbiából éjjel, a szörnyű nagy pánikban dandároknak egy-két csapatteste bizony előbb elhagyta helyét, mint kellett volna. Akkor Konopiczky generális,[67]

[67] Rupert Rezső az első világháborúban többek között Szerbiában harcolt a Monarchia katonájaként, itt pedig egykori parancsnokára,

Kövess tábornagynak[68] híres vezérkari főnöke összehívatott bennünket épen egy ütközet befejezése után visszavonulóban egy fa alá és azt mondotta: uraim, én azt nem veszem rossz néven, hogy a csapatok egy része visszavonult, hogy a tisztek egy részének nem volt az a bátorsága, az az idegereje, hogy helyét megállta volna az utolsó percig. Ezt nem veszem rossz néven, mindnyájan emberek vagyunk, mindnyájan félünk, én is félek. Méltóztassanak azonban meggondolni, hogy az ember életénél vannak nagyobb kincsek is. Ilyen az, hogy a férfi az ő erkölcsi kötelességét még az élete árán is teljesíteni tartozik. Ha tehát még egyszer jutunk abba a helyzetbe, a legszörnyűbb pánik idején is, hogy választani kell a férfibecsületnek megóvása és életünk között, kérem az urakat, hogy, amint férfiakhoz illik, inkább a becsületet válasszák. Én is a becsületet választottam. Török és revolverek, brigantik között jártam itt hónapokon keresztül bujdosva, mégis teljesítettem kötelességemet, azért jogom van azt kívánni, hogy a kormány se féljen, a kormány is tartsa többre a becsületet, ennek a hazának hatalmas, nagy érdekét, mint azt, hogy benn maradjon bármi áron is, akárkinek kegyéből is, a bársonyszékekben. Csak gyenge kormányok szokták magukat azonosítani – nem tudom én – bizonyos olyan érdekekkel, amelyek nem azonosak a nemzetével, csak a gyenge

---

Konopitzky Tibor tábornokra utal.

[68] Rupert Rezső itt Kövess Hermann tábornokra, az I. világháborúban a Monarchia haderejének kiemelkedő tábornokára utal, aki 1917-től a rövidesen felbomló Habsburg Birodalom fegyveres erejének utolsó főparancsnoka volt.

kormányok engedik lenyűgözni azt, hogy az országban az objektív érdekeket érvényesítő erők ne dolgozzanak, ők azonosítják ma – úgy látom – az ő érdekeiket azzal, hogy itt a sajtó bizonyos dolgokról ne írhasson, mert hiszen reájuk nézve fontos, hogy ne írhasson, nem a nemzetre. Ennek tudom be azt, hogy amikor itt már nem lehetett neki várni, amikor nem lehetett neki többé halasztani, amikor az elemek erejével szemben állva kellett magát látnia és kellett engednie ebben a kérdésben, akkor a kormány végre elhatározta, magát, hogy a sajtószabadságon segít, hogy a sajtószabadság megóvása érdekében tesz előre egy lépést. Tett látszólag előre, azonban a valóságban, tényleg még hátrább tett egy lépést. Eddig előzetes cenzúra volt, a lapoknak be kellett mutatniuk az egyes cikkeket, a cenzúra megmondotta, lehet-e azokat közölni vagy nem, kihúzta vagy nem húzta ki, ha kihúzta, többé nem lehetett arról szó, hogy azt a közleményt szabad hozni. Ehelyett most, egészen olyan képmutató módra, elvonva a szabadság teljes lényegét, csak annak üres formáját meghagyva, azt mondta a kormány, hogy jól van, eltörlöm a cenzúrát, csak egy tanácsadó szervet állítok fel, amely majd tanácsolni fogja a sajtónak, hogy egyik vagy másik közleményt szabad-e hozni vagy nem, hogy egyébként a sajtótól függ, hogy hozza-e vagy nem. A dilemmák egész sorozata elé állította a kormány ezzel a sajtót, mert nem lévén határozottan megtiltva egy kifogásolt cikk közlése, a sajtó becsületes embereit mindig ingerelte az, hogy egy közleményt, amelyet nem tiltottak le, hozni kell, azonban még sem merték hozni, és nem is hozhatták, mert kitették volna magukat annak a

kockázatnak, sőt bizonyosságnak, hogy a sajtó hozza azt a közleményt, kinyomatják a lapot, ott áll expediálásra az egész tömeg, és akkor jön az ügyész és egyszerre megtiltja a terjesztést, lefoglalja és elkobozza azokat az újságokat. Ha tehát eddig bizonyos volt a sajtó afelől, hogy mit nem szabad közölnie, ezentúl bizonytalanná vált, de egyúttal megterrorizálták is a tekintetben, hogy nem merte kinyomatni a letanácsolt cikkeket, mert magát egy sokkal nagyobb retorziónak tette ki azzal, hogy a már kész lappéldányokat, a benyomatott papirosokat, amelyek rengeteg pénzbe kerülnek, nem engedik majd kiröpíteni a világba. Ez nem őszinte lépés volt. Én határozottan szégyennek tekintem, hogy egy kormány, amely tudja, hogy ez még szigorúbb, hogy ez még nagyobb visszaélés a sajtószabadság ellen, mint az, amely volt, jöjjön azzal, hogy íme, nézzétek, én megint könnyítettem a sajtószabadságon, és ezzel némítja el a világot. Még olyan kis állam kormányához, mint amilyen kis állam mi vagyunk, sem méltó az ilyen eljárás, mert az eddigi határozott helytelenséget, az eddigi hibát, az eddigi bűnt még megtetézte azzal, hogy a vakságot is reánk szabadította. Ha a kormány nem is tudja, mi és az egész közvélemény azonban tudjuk, hogy a sajtónak végtelenül fontos szerepe van. A mi jogrendünk, hiába beszélnek arról banketteken, mert hiszen ma az a divat ebben a szomorú helyzetben, hogy örökké banketteznek. (*Úgy van!*)

Ugron Gábor: Muzsikálnak és táncolnak az egész városban a ratifikálás napján, mindenütt mulatnak! Ettől remélje az ember az ország feltámadását! (*Úgy van! a balközépen.*)

Orbók Attila: Falun nem banketteznek. Négykilós fejkvótával nem lehet. *(Zaj.)*

Szterényi József: Elég botrány!

Rupert Rezső: T. Nemzetgyűlés! Ezeken a banketteken elhangzanak a nagy fontosságú kijelentések, hogy itt tökéletes jogrend van, hogy itt már senkinek az élet- és vagyonbiztonsága veszélyeztetve nincs, hogy itt most már hurokra került minden gonosztevő, hogy itt a törvény – különbséget nem téve kicsinyek és nagyok között – mindenkire le fog sújtani.

T. Nemzetgyűlés! Ezen az állapoton nem segíthetünk semmiképpen. A sajtót is belekényszerítik a hazugságba, a sajtót is belekényszerítik abba, hogy ezeket a szörnyű dolgokat, amelyek közepette a politikusok egymást dicsérik és nagyhangú nyilatkozatokat tesznek a valósággal szemben, hogy ezeket felfújják, magasztalják, nagy jelentőségű dolgoknak tartják, mondom, belekényszerítik, mert csak ilyen dicsériádákat lehet ma hozniuk. Tehát ezt a sajtót fel kell szabadítanunk, olyképpen, hogy ez a sajtó az igazságot mindenféle körülmények között megírhassa.

Tisztelt Nemzetgyűlés! Amikor mi sajtószabadságról beszélünk, akkor a hipokrízisnek[69] az a szokása, hogy azt mondja, az Isten szerelméért, hogyan lehessen a sajtót felszabadítani, hiszen államtitkokat fecseg ki és más egyebeket.

T. Nemzetgyűlés! Mikor mi a sajtószabadságról beszélünk, lehetetlen azt gondolni, hogy azt a sajtót úgy

[69] hipokrízis = képmutatás, álszenteskedés.

akarjuk felszabadítani, hogy az az állami rend ellen visszaéléseket követhessen el, hogy annak a működése az államérdekekbe beleütközzék.

T. Nemzetgyűlés ! Semmi akadálya sincs annak, és senki, a legbecsületesebb ember, a sajtószabadság legrettenthetetlenebb híve sem tesz az ellen kifogást, hogy az államtitkok közlésétől pedig tiltsák el a sajtót. De azt hiszem, az, hogy egyes gonosztevők gaztetteket követnek el, és a sajtó ezt meg ne írhassa: az nem vonható egy köpönyeg alá azzal, hogy a sajtó államtitkokat közöl és államérdekeket megsért. Ha a sajtó visszaélést akar leleplezni – akárkiről is legyen szó –, akkor nem lehet azt mondani, hogy az a sajtó államérdekekbe ütköző cselekményt akar elkövetni, hanem csak a kötelességét teljesíti, mert végre Magyarország népének joga van ahhoz, hogy tudjon mindenről, ami ebben az országban történik. A kormány maga vehet arról példát, maga juthat annak a felismerésére, hogy neki szüksége van a sajtóra, mert lám, amióta a sajtó szabadon ír, mióta a közvéleményt tájékoztathatja és mióta a közvélemény melléje áll, másképen állanak a dolgok, az ő intézkedésének is egészen más eredménye van: a lidércnyomástól szabadul fel Magyarország népe, bátrabbá válik, nincs többé odadobva a gonosztevők martalékául, mint eddig volt.

T. Nemzetgyűlés! Mégis azt látja az ember ma is, hogy még ezeket a cselekményeket is, amikre egy szegény jó magyar embernek halála folytán itt most már világosság derült, amikor kitűnt, hogy a híres Britannia-hősök és különítmények kezén – ahogy egy református lelkésztől

hallottam a napokban egy egyházi szónoklatban – nincs semmi más tiszta, csak az áldozatok vére. Amikor, mondom, most már a közvélemény kíváncsian várja, hogy ez a leleplezett gazság milyen méreteket öltött és ki felelős érte: napról-napra látja az ember, hogy nagy részek ki vannak húzva a tudósításokból, csak azért, mert egy-egy gonosztevőt kímélni akarnak. (*Mozgás.*)

T. Nemzetgyűlés! Az egész benyomásom erről az ügyről, a Britannia-ügyről, a terror ügyéről, hogy itt bizonyos irányba mitigálás,[70] elsimítás és eltussolás folyik. Hiszen méltóztassanak csak a kezdetére visszaemlékezni: az történt meg, hogy ott egy Héjjas Iván igazolt egyes embereket, egy Héjjas Iván szava elég volt ahhoz, hogy a hatóság az állam tekintélyével, a törvény érvényesítése érdekében fellépő hatóság! – kénytelen volt a Héjjas Iván igazolását valakire vonatkozólag elfogadni. (*Zaj bal felől.*)

Kontra Aladár: Úriember és magyar ember szava volt a Héjjas Iváné!

Csukás Endre: Még szükség lesz arra a Héjjas Iványra!

Kontra Aladár: Szükség is lesz!

Rupert Rezső: Majd kiderül mindjárt. Az eltussolás ott kezdődött, hogy éppen Héjjas Iván, aki ennek a nemzetnek olyan károkat tett...

Kontra Aladár: Károkat? Egyik első hőse az országnak! (*Zaj. Egy hang jobb felől: Ez borzasztó! De kicsiny történelmi tudása van!*)

---

[70] mitigálás = enyhítés, csillapítás, elhallgatás.

Elnök: Kérem, képviselő úr, méltóztassék tényeket megállapítani. Ténymegállapításokat bárkiről lehet felhozni, de ténymegállapítások nélkül ne méltóztassék távollevőket aposztrofálni.

Rupert Rezső: Jövök a tényekkel. (*Mozgás.*) Mindenki előtt ismeretes, hiszen ezek köztudomású tények, hogy a Tisza és Duna közének népe olyan terror alá helyeztetett, hogy a Tisza és Duna közi népnek rengeteg milliókba került, hogy ő szabaddá nem lett. Ez éppen Héjjas Iványra vezethető vissza, (*Mozgás.*) az ő keze volt az, amely megakadályozta, hogy a Duna–Tisza közének népe az ő dolgai, árucikkei felett szabadon rendelkezhessék. Köztudomású dolog, hogy az ő, vagy az ő csoportjától származó engedély nélkül kereskedőknek odamenni, borokat vagy más egyebeket vásárolni nem volt szabad (*Mozgás.*), igazolvány kellett hozzá (*Mozgás.*) és természetesen azzal az igazolvánnyal meglehetősen vissza is éltek, mert a népnek olcsóbban kellett odaadnia a maga áruját. És ha legalább ebből az a haszon háramlott volna az országra, hogy az áruk más vidék szükségben lévő népének ugyanolyan olcsó áron jutottak volna a birtokába! Ez azonban nem történt meg, mert le kellett adni az Ébredőknek a differenciát, (*Mozgás.*) amivel olcsóbban vásároltak, mint a rendes kereskedő vásárolt volna. (*Mozgás.*) Hiszen ezek tudott dolgok. De ott kezdem, ami engem megdöbbent, hogy a kormánynak tudomása van egy konkrét esetről, olyanról, amely ennek az egész országnak organizmusát érintette, egy olyan büntetendő cselekményéről Héjjas Ivánnak, amely, mondom, egyenesen lázadás, sőt a büntetőtörvénykönyvnek a szigorú

betűi szerint nem is más, mint lázadás, s amikor a Britanniára sor került, amikor e szörnyű hatalmat leszerelték, akkor első dolog volt Héjjas Iválnnal szemben elfelejteni azt, amit tett. Méltóztassanak visszaemlékezni a Simonyi-Semadam-kormány bukásának idejére. A Simonyi-Semadam-kormány bukását megelőzőleg néhány nappal a villamosokon, az utcákon, mindenütt röpiratokat szórtak széjjel, osztogattak Héjjas Iván aláírásával, amelyben felszólítja a magyar királyi kormányt, hogy a helyét azonnal hagyja el, mert ha a helyét el nem, hagyja, akkor ő az ő háta mögött álló, a Duna–Tisza között lévő, felfegyverzett millió magyarságnak erejével fog az ő felszólításának érvényt szerezni.

Drozdy Győző: Ez lázadás!

Rupert Rezső: T. Nemzetgyűlés! Méltóztassék megnézni a büntetőtörvénykönyv negyedik fejezetét: ez a cselekmény lázadás.

Tisztelt Nemzetgyűlés! A Simonyi-Semadam-kormány el is ment. Egyenes összefüggés volt a Héjjas Iván fellépése és a kormány bukása között. (*Mozgás.*)[71]

Hegyeshalmy Lajos: Hogy lehet ilyet mondani?

---

[71] Rupert Rezső nemzetgyűlési képviselő felszólalásában erősen túloz, mikor azt állítja, a Simonyi-Semadam-kormány Héjjas Iván és a radikális jobboldali követelésére mondott le. Simonyi-Semadam Sándor ugyanis 1920. március 25-én csak átmeneti jelleggel vállalta el a miniszterelnökséget, kormánya volt kénytelen aláírni az országnak jelentős terület- és lakosságvesztést okozó trianoni békeszerződést. A miniszterelnök ezt követően, 1920. július 19-én mondott le, a miniszterelnöki székben pedig gróf Teleki Pál követte.

Rupert Rezső: Az a kormány ahelyett, hogy becsületes hatalmait, az ország becsületes kezű katonáit hívta volna fel, hogy rendet csináljanak, elment, mert az akkori idők még olyanok voltak, hogy nemcsak a Nemzetgyűlés, az ország népe, de még a törvény végrehajtására hivatott kormány is teljesen terror alatt érezte magát, (*Úgy van! jobb felől.*) –

T. Nemzetgyűlés! Aznap este, amikor ezek a lázadó felhívások megtörténtek az utcán, sürgősen kerestek bennünket kisgazdapárti képviselőket, – engem is – Lingauer Albin és a Magyar Távirati Iroda mai főnöke: Kozma Miklós százados és az Istenre kértek bennünket, hogy...

Szilágyi Lajos: Százados? (Zaj.)

Rupert Rezső: ... szomorú dolog, hogy a Magyar Távirati Iroda is katonai vezetés alatt van. Ez a mi sajtószabadságunk. (*Mozgás és zaj. Egy hang a jobboldalon: Militarizálják!*) Akkor este Lingauer Albin és Kozma százados a vezérkartól felkerestek bennünket, a kisgazdapárti képviselők egy részét, akikről feltehető volt, hogy ezt a szörnyűséget el nem hallgatják, ha életükbe kerül is, mondom, felkerestek bennünket és arra kértek, hogy az ország érdekében álljunk el az interpellációtól, ennek a szóvá tételétől, mert nyolc szerb divízió áll a határon és azt várja, hogy bemasírozzon. Majd gondoskodnak arról, hogy Héjjas Iván nyilatkozatát visszavonja, majd úgy fogják a közvélemény előtt feltüntetni a dolgot, hogy ez a felhívás, ez az államrend ellen elkövetett szörnyű támadás apokrif volt, és becsületünk mentve van, senki sem vetheti szemünkre, hogy képviselői kötelességünket nem teljesítettük, amikor a kormány

figyelmét ilyen lázadásra fel nem hívtuk. (*Mozgás.*) Akkor arról volt szó, hogy most pedig Héjjas Iván leszerel, most pedig Héjjas Iványt megrendszabályozzák, most pedig egyszer s mindenkorra megakadályoztatik majd Héjjas Iván abban, hogy bármikor az ország rendje ellen feltámadjon. Ezt vártuk akkor, és célszerűségből, nem azért, mert erkölcsi érzésünk nem háborodott fel, nem azért, mert helyesnek ítéltük ezt a mi passzivitásunkat, hanem tényleg célszerűségből ezt az esetet nem tettük szóvá. De ezzel vétkeztünk a nemzet ellen, mert íme, mi lett a folytatása és a következménye? Az, hogy Héjjas Iván azóta is folytonosan követte el a legvérlázítóbb cselekményeket.

Én azt látom, az aggaszt, abban látom megint az eltussolási folyamatot, hogy a Britannia és a Britannia emberei között különböztetnek. Nagyon jól tudjuk, – magam is megfigyeltem, de akiknek ott dolguk volt, azok is jól tudják – hogy az ottani társaság teljesen egységes igazgatás, parancsnokság alatt állott. Azelőtt a különítmény parancsnoka volt a parancsnoka, az utóbbi időben pedig Héjjas Iván. Oda épkézláb ember, akit nem úgy vittek be, nem tehette be máskép a lábát, mint úgy, hogy előbb az inspekciós tisztnél jelentkezett. Tehát az egy teljesen összeforró, egységes organizmus volt, együtt vacsorázó, együtt dolgozó és kalandokra induló társaság. (*Egy hang a jobboldalon: Rablóbanda!*)

Drozdy Győző: Modern rablás!

Rupert Rezső: Mindannak, ami gonoszság ebben az országban, különösen Budapesten történt, csomópontja a Britannia volt. Oda futottak össze az Ébredő Magyarok

mozgalmainak a szálai – azokat értem, akik a mozgalmakat vezették, akik visszaéltek az Ébredő Magyar cégérrel, akik nem voltak tulajdonképpen Ébredő Magyarok, akik olyanok voltak, mint, nem tudom, Herkély Tibor, akik erőszakkal akarják a kormányt megrendszabályozni. Szóval: a tett propagandáját űző Ébredő Magyaroknak oda futottak össze a szálai. Ott képviselve volt egyik emberük, alelnökük: Hegedűs György képviselő is állandóan ott lakott. (*Mozgás.*) Ezek, mondom, mindig együtt éltek, együtt vacsoráztak. Olyan konvent volt ott, ahol az egyik úgyszólván testvériséget fogadott a másiknak, vagy testvériségben élt a másikkal. Ott volt az Ehmann-telepi különítménynek is a centruma, ott volt egy másik nemzetgyűlési képviselő is, Hir György, az adonyi különítménynek, ennek a csirkefogó különítménynek parancsnoka. (*Mozgás.*) Ami gonosztett, ami titkos, sötét erő volt ebben az országban, ami gyilkosság volt... (*Mozgás és zaj a középen.*)

B. Szterényi József: Nagyon kedves!

Csukás Endre: Nem szabad a „csirkefogó" kifejezést használnia egyik képviselőtársáról.

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne tessék képviselőtársát ilyen módon aposztrofálni!

Rupert Rezső: Ezeknek a szálai oda futottak össze, ezeket mind a Britanniából igazgatták. Arról nem tehetek, hogy azután ezek között lehetnek jóhiszemű emberek is, arról egyáltalában nem tehetek, hogy az említett képviselő urak is ott voltak, akik más szándékból, más felfogásban lehettek ott és vehettek részt abban a koncertben. Lehetnek ennek a centrumnak olyan tagjai – nem is vonom kétségbe –, akik-

nek a szándékuk tisztességes volt, egészen bizonyos azonban, hogy azok, akik az ő képviseletük alatt állottak, ugyebár egyrészről az Ébredő Magyaroknak azt a részét képezték, amely utcai propagandát folytatott, másrészt az adonyi különítmény azon részéből kerültek ki, amely szintén utcai propagandát folytatott, amely kalandokra indult ki az Ehmann-telepről, amely együtt dolgozott az úgynevezett Babarczy-különítménnyel. Nem az én feladatom az, hogy most már megállapítsam, hogy ki és mennyiben felelős ezért. Az én feladatom csak azt követelni a kormánytól, hogy mivel egységes organizmus, adminisztráció volt abban a Britanniában, ő éppen azok érdekében is, akiket esetleg vád nem érhet, az összes britanniások ellen indítsa meg az eljárást, hogy annak folyományaképp igenis hadd kerüljenek ki onnan ártatlanul azok, akik valóban ártatlanok. Ezek között azonban – csak az a szerény megjegyzésem – Héjjas Iván nem szerepelhet, mert hiszen vele szemben bebizonyított büntetendő cselekményekért való felelősség áll fenn. A sajtóról és ezekről a visszaélésekről lévén szó, a sajtót nemcsak a kormány ellen kell megvédelmezni azért, hogy a kormány vele szemben egy igazságosabb, a modern állam követelményeinek megfelelő szabadságot biztosítson, hanem védenünk kell a sajtót az egyéni akció, az egyéni tevékenység, az egyéni visszaélések ellen is, védenünk kell akkor is, ha épen Héjjas Iván a sajtót akarja megrendszabályozni.

Itt van egy másik felháborító eset. Ez az eset már a kormány előtt feküdt, ezt az esetet a kormány már ismeri, s ezzel az esettel szemben is természetesen megint csak a passzivitás álláspontjára helyezkedett.

T. Nemzetgyűlés! A mi pártunknak, a kisgazdapártnak, kecskeméti lapja, a Homok ez idei 41. számában elmélkedik arról, hogy a mostani keresztény kurzust tönkreteszik azok, akik azt egyszerű cégérül, jelszóként használva, tulajdonképen kalandokat követnek el e cégér alatt, s tulajdonképen ezek a kalandorok azok, akik mindenkinél jobban diszkreditálják a keresztény kurzust. Ezt a cikket Rakács Lajos, az egyetemi zászlóalj egyik volt derék tagja írta, a mi pártunk által oda leküldött szerkesztő. Kétségtelenül tiszta ember, gáncs nélküli keresztény és nemzeti egyéniség. Ez írta meg ezt a cikket. Erre, hogy ő kalandorokat emlegetett, akik a keresztény kurzust atrocitásokkal diszkreditálni akarják, őt Héjjas Iván főhadnagy – vagy nem tudom micsoda, nem tudom, hogy főhadnagy-e még vagy sem – provokáltatta. A szerkesztő azt mondotta erre: Kérem, én csak általánosságban tartottam a cikket, nem Héjjas Iványra vonatkozólag. Ezzel azonban Héjjas Iván nem elégedett meg, és újabb szekundánsokat küldött oda. A szerkesztő erre már azt mondotta: Ha magára veszi, ha úgy szólván magára ismer, akkor nincs kifogásom, s ha így van, akkor én az elégtételt meg is adom, de csak fegyveres elégtételt vagyok hajlandó adni. (*Mozgás a középen.*) Itt van Rakács Lajos levele és Rakács információja, tessék betekinteni. Mire Rakács Lajos, mint tartalékos tiszt, szintén kérte az ottani városparancsnokságot, hogy rendeljenek ki melléje

megbízottakat. Ez meg is történt: kirendelték a megbízottakat. Miközben a megbízottak tárgyaltak arról, hogy milyen fegyvernem választassék, egy napon – gondolom október 16-ikán – Rakács Lajos szerkesztőnek szerkesztőségi helyiségében megjelenik egy magát Héjjas Ivánnak nevező egyén és egészen gorombán rárivall a szerkesztőre, aki természetesen önérzetesen visszautasítja az ő fellépését, mondván „Nekem Héjjas főhadnagy úrhoz semmi közöm, mi rábíztuk a dolgot segédekre, megbízottakra, és nem találkozhatunk másutt, mint a vívótéren, vagy azon a platzon, ahol majd ügyünket elintézzük. Semmi beszélni valóm Héjjas Iván úrral nincsen." Ez azonban természetesen nem volt elég, Héjjas Iván revolvert szegezett Rakács homlokának...

A TANULMÁNYBAN ÉS A FORRÁSOKBAN ELŐFORDULÓ FONTOSABB TÖRTÉNELMI SZEMÉLYEK ÉLETRAJZI ADATTÁRA

Berzeviczy Béla (1870–1922) katonatiszt, tábornok, a honvéd vezérkar főnöke. A bécsújhelyi Terézia Katonai Akadémián végzett, 1890-ben avatták hadnaggyá. Az Osztrák-Magyar Monarchia hadseregében csapatszolgálatot teljesített, 1899-től a bécsi II. hadtest parancsnokságán beosztott vezérkari tiszt, 1906-tól a magyar honvédség lovassági felügyelőjének vezérkari főnöke volt. Az I. világháború idején harctéri szolgálatot teljesített, több hadtest parancsnokaként szolgált. 1919-ben nyugállományba helyezték, de szolgálatra jelentkezett a Nemzeti Hadsereg siófoki Fővezérségénél. Horthy Miklós kinevezte a kaposvári katonai körlet parancsnokává. 1919-ben a Honvéd Vezérkar főnöke lett. Jelentős szerepe volt az első világháborúban összeomlott magyar hadsereg újjászervezésére tett kísérletekben, a Horthy-féle Nemzeti Hadsereg Magyar Királyi Honvédséggé történő átalakításában, illetve ezzel együtt az országszerte tevékenykedő irreguláris katonai alakulatok leszerelésében és / vagy regularizálásában.

Bethlen István (1874–1946) gróf, jogász, politikus, diplomata, miniszterelnök, a Horthy-korszak politikájának egyik kulcsfigurája. Már fiatalon Ferenc József egyik magyar

bizalmasa volt. 1919 februárjában kezdeményezésére alakult meg az ellenforradalmi Nemzeti Egyesülés Pártja. A Tanácsköztársaság kikiáltása után Bécsbe emigrált, ahol a szegedi kormány képviselőjeként az ellenforradalmi komité egyik vezetője lett. A Simonyi-Semadam-kormány lemondása után létrehozta az egységes kormányzópártot, de az új kormányt nem sikerült megalakítania. A Teleki-kormány bukása után, 1921. április 14-én miniszterelnök lett. Titkos politikai egyezséget kötött a szociáldemokrata párttal, majd miután a Kisgazda Párt felszámolására irányuló több kísérlete sikertelen maradt, híveivel együtt belépett a pártba, amelynek Nagyatádi Szabó István mellett az egyik vezetője lett. E pártból és a hozzá csatlakozott konzervatív pártokból létrehozta a Keresztény Kisgazda Földműves és Polgári Pártot (a korabeli köznyelvben: Egységes Párt), amely magva volt a későbbi kormánypártnak. 1922-ben szűkítette a választójogot, a városok kivételével visszaállította a nyílt szavazás rendszerét. A népszövetségi kölcsön megszerzésével és a súlyos adóemelésekkel elősegítette az ország gazdasági konszolidációját, amit 1929-ig további nagy összegű külföldi kölcsönök felvételével tartott fenn. 1926-ban a személyét is érintő frankhamisítási botrány megingatta pozícióját. 1931-ben lemondott, de továbbra is jelentős szerepet játszott a magyar politikában, mint a kormányzó bizalmas barátja és tanácsadója. 1935-ben Gömbös Gyula miniszterelnökkel támadt ellentéte miatt kilépett az Egységes Pártból és ellenzékbe vonult. Az 1939-i választások után Horthy a felsőház örökös tagjává nevezte ki. 1943–44-ben egyik vezetője az angolszászok felé közeledő

politikai áramlatnak, a sikertelen kiugrási kísérletnek. 1944 őszén a szovjetek letartóztatták, egy ideig házi őrizetben tartották, majd Moszkvába vitték, ahol 1946-ban egy rabkórházban hunyt el.

Buday Dezső (1868–1932) mérnök, radikális jobboldali politikus. A József Műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett, ismereteit nyugat-európai (svájci, francia- és németországi) tanulmányútja során egészítette ki. A Tisza (1890–1910), majd a Duna szabályozási munkálatainál ármentesítő és belvízmérnök (1910-től), később a Budapest Székesfővárosi Közlekedési Rt. (BSZKRT) igazgatója. A Keresztény Nemzeti Egység Pártja, majd a Keresztény Gazdasági és Szociális Párt programjával nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő 1922 és 1932 között. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik alapító tagja, az 1920-as években elnöke. A két világháború között a magyarországi antiszemita mozgalmak egyik vezetője, sajátos elképzelései szerint az antiszemitizmus erősödése lett volna szükséges a zsidóság teljes asszimilációjához. Mérnökként elsősorban árvíz- és belvízvédelmi műtárgyak tervezésével foglalkozott. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Gömbös Gyula (1886–1936) katonatiszt, politikus, Magyarország honvédelmi minisztere, majd miniszterelnöke. Hivatásos katonatiszt volt, az I. világháború végéig vezérkari századosi rangot ért el. Az 1918. okt.-i forradalom után a honvédelmi minisztériumban teljesített szolgálatot, majd Zágrábban katonai attasé, 1918 végétől a honvédelmi

minisztériumban a hadműveleti osztály balkáni csoportját vezette. Politikai pályafutását 1919-ben kezdte, amikor a Magyar Országos Véderő Egylet (MOVE) elnökévé választották. Vezetőségi tagja az Ébredő Magyarok Egyesületének is. Bécsben részt vett az ellenforradalmi komité szervezésében, a Tanácsköztársaság idején a szegedi ellenforradalmi kormány hadügyi államtitkára, 1919 júliusától Bécsben a szegedi kormány meghatalmazottja. Horthy bizalmas híve, 1920-ban Törökszentmiklóson kisgazdapárti programmal mandátumot szerzett. Nagy szerepe volt az 1921. szeptember-októberében részt vett a nyugat-magyarországi felkelés szervezésében és az 1921. október királypuccs letörésében. 1922 januárjában csatlakozott a Bethlen–Nagyatádi-féle Egységes Párthoz és irányította az 1922. évi választási harcot. Az 1920-as években a jobboldali tömegszervezeteket tömörítő, elsősorban az ÉMÉ-t, a MOVÉ-t és a Területvédő Ligát összefogó Társadalmi Egyesületek Szövetsége alelnöke, így a nacionalista mozgalmak egyik irányítója volt. 1923 nyarán kilépett a kormánypártból és megalakította a Magyar Nemzeti Függetlenségi (Fajvédő) Pártot. 1928-ban megegyezett Bethlen Istvánnal, visszatért az Egységes Pártba és hadügyi államtitkár lett. 1929. október 10-étől a Bethlen- és a Károlyi-kormányban honvédelmi miniszter. 1932. október 1-étől a nagybirtokosok és a jobboldali katonai körök támogatásával miniszterelnök. Meghirdette 95 pontból álló programját, törvényt hozatott a kormányzói jogkör kiterjesztéséről, átszervezte a kormánypártot (Nemzeti Egység Pártja), intézkedéseket léptetett életbe a totális fasizmus kiépítésére, a nagybirtok

megsegítése érdekében (hitbizományi reform, törlesztések részleteinek elhalasztása, telepítési törvény), kísérletezett a szakszervezetek felszámolásával, a munkásosztály fasiszta jellegű szervezetekbe való bevonásával (Nemzeti Munkaközpont). Folytatta a fasiszta Olaszországgal és Németországgal való szoros együttműködés kiépítését. 1933 júniusában a kormányfők közül elsőnek kereste fel Hitlert. 1934-ben szerződést kötött Olaszországgal és Ausztriával (római hármas paktum), majd Németországgal is, és elkötelezte magát a németek agressziós politikája mellett. Az 1934 októberében Sándor jugoszláv király és Barthou francia külügyminiszter ellen elkövetett marseille-i merénylet Magyarországon való előkészítése miatt súlyos külpolitikai bonyodalom keletkezett, melyet csak Olaszország támogatásával tudott leküzdeni. 1935 márciusában szembekerült a kormánypárt konzervatívabb Bethlen-csoportjával, de felülkerekedett. Átalakította kormányát, majd kormányzói kézirattal feloszlatta a nemzetgyűlést. Az általa irányított 1935. évi választásokat a minden addiginál erősebb kormányterror jellemezte. A választások után régi szegedi különítményes tiszttársait fontos politikai és katonai pozíciókba helyezte. 1936-ban, vesebetegségben hunyt el. Életéről az egyik legfrissebb monográfia: VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.; valamint ennek jelentősen bővített változata: VONYÓ József, *Gömbös Gyula és a hatalom. Egy politikussá lett katonatiszt*, Budapest, Kairosz Kiadó, 2018.

Héjjas Iván (1890–1950) földbirtokos, az első világháborúban katonatiszt, az Osztrák–Magyar Légierő vadászpilótája, majd a fehérterror idején különítményparancsnok, akinek nevéhez Prónay Pál századossal együtt számos önbíráskodás és politikai gyilkosság fűződik. Egyik alapítója és vezetője az Ébredő Magyarok Egyesületének; a két világháború közti Magyarország egyik meghatározó katonai múlttal rendelkező szélsőjobboldali politikusa, ugyancsak Prónay Pállal együtt egyik értelmi szerzője és irányítója az 1921-es nyugat-magyarországi felkelésnek is. Az 1920-as években alkut kötött a Bethlen-kormánnyal és konszolidálódott, irreguláris katonai tevékenységét látszólag abbahagyta. 1927–1931 között a kunszentmiklósi választókerület parlamenti képviselője, később különböző magas pozíciókat töltött be a Kereskedelmi- és Közlekedésügyi Minisztériumban. 1944 végén a szovjetek elől Spanyolországba menekült, 1947-ben a népbíróság távollétében halálra ítélte. 1950-ben, emigrációban, a spanyolországi Vigóban hunyt el. Életéről és pályájáról lásd bővebben: BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

Hir György (1880–1926) földbirtokos, honvéd altiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. Az Ébredő Magyarok Egyesülete egyik vezetőségi tagja, az Etelközi Szövetség tagja. Aktív résztvevője volt a frankhamisításnak. 1920-ban kisgazda, 1922-ben egységes párti nemzetgyűlési képviselő. 1926-ban hunyt el gyanús körülmények között, nem kizárható, hogy a frankhamisítási

ügyről ellenzéki politikusoknak adott leleplező nyilatkozatai miatt gyilkolták meg.

Horthy Miklós (1868–1957) katonatiszt, politikus, régens kormányzóként 1920 és 1944 között Magyarország államfője. 1883-ban végezte el a Fiumei Haditengerészeti Akadémiát. 1892 és 1894 között föld körüli úton vett részt a SAIDA nevű korvett fedélzetén. 1909 és 1914 között I. Ferenc József császár egyik szárnysegédje és bizalmasa volt, ekkoriban szerezte első politikusi tapasztalatait. Az első világháborúban a NOVARA gyorscirkáló parancsnokaként szolgált, ekkor aratott katonai győzelmei tették ismertté a nevét, IV. Károly 1918. február 28-án kinevezte az osztrák–magyar hadiflotta parancsnokává. Az első világháború elvesztése után Horthynak kellett végrehajtania az osztrák–magyar hadiflotta leszerelését, illetve a hajók Szerbiának történő átadását. A háború után rövid ideig családja kenderesi birtokán gazdálkodott, majd 1919-ben a Károlyi Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány felkérte a hadügyminiszteri tisztség elvállalására, mint a felbomlott monarchia egykori hadseregének legmagasabb rangú magyar nemzetiségű tisztjét, aki sem az őszirózsás forradalomban, sem a tanácsköztársaságban nem vállalt szerepet. Megszervezte az úgynevezett Nemzeti Hadsereget, majd annak fővezéreként részben függetlenítette magát a szegedi ellenforradalmi kormánytól, és az ország egyetlen használható fegyveres ereje felett rendelkezett. Egy ideig kacérkodott a katonai diktatúra bevezetésének gondolatával, de polgári politikusok és az antant képviselőinek nyomására elvetette

ennek lehetőségét. Egyes források szerint jelentős felelősség terheli a tanácsköztársaság utáni jobboldali megtorlássorozatban, a több száz ember életét követelő fehérterrorban. Az antant is egyre inkább Horthyval tárgyalt, mint a magyar államhatalom tényleges képviselőjével, ily módon pedig egyre esélyesebbnek látszott az államfői pozícióra is. 1919. november 16-án csapatai élén bevonult Budapestre, az országgyűlés pedig 1920. március 1-jén választotta Magyarország kormányzójává, ezáltal a királyt helyettesítő ideiglenes államfő és a fegyveres erők főparancsnoka lett. 1921-ben kétszer hiúsította meg IV. Károly visszatérési kísérleteit, majd megindulhatott a Bethlen István miniszterelnök nevével fémjelzett konszolidáció tízéves időszaka. Az 1929-es gazdasági világválságnak jelentős szerepe volt az ország jobbra tolódásában, közvetve ez vezetett Gömbös Gyula miniszterelnöki kinevezése is. Horthy mind a szélsőbal-, mind a szélsőjobboldali mozgalmakkal szemben állt, az 1930-as években mindenféle radikalizmust igyekezett háttérbe szorítani. Államfőként az 1930-as években aktivitás, később az ország Németország agressziós politikája melletti elköteleződése idején egyre inkább a passzivitás jellemezte, bár a revizionista törekvéseket végig élénken támogatta. 1942-től igyekezett csökkenteni az ország háborús részvételét, 1944 októberében hozzá hű, mérsékelt politikai körök közreműködésével megkísérelt kiugrani a második világháborúból, ám részben a németbarát főtisztek hadseregen belüli túlsúlyúnak ez nem sikerülhetett. Horthyt mindenképpen közvetett felelősség terheli a magyarországi holokausztért, bár 1944-ben arra

még volt ereje, hogy a budapesti zsidóság deportálását leállítsa. Magyarország német megszállása után, 1944. október 16-án kényszer hatására lemondott, kényszerűen átadta a hatalmat a Szálasi Ferenc vezette németbarát nyilas kormánynak, és a németek őrizetébe került. A nürnbergi perben tanúként hallgatták ki, részben idős korára tekintettel vádat nem emeltek ellene. 1948-tól családjával portugáliai emigrációban élt családjával, ahonnét élénk kapcsolatot tartott az emigráns magyar politika is és katonai körökkel. 1957-ben hunyt el. Terjedelmes emlékiratot hagyott hátra, melyben saját politikusi szerepét pozitívan értékeli: HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990. Ellentmondásos megítéléséről a közelmúltbeli szakirodalomból lásd pl.: UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

Marinovich Jenő (1868–1942), jogász, rendőrtiszt, 1921 és 1928 között a Magyar Királyi Államrendőrség budapesti főkapitánya.

Nádosy Imre (1872–1935). jogász, országos rendőrfőkapitány (1920–1926). Az Etelközi Szövetség Vezéri Tanácsának tagja, illetve 1920-ban a Wolff Károly vezetésével működő titkos társaság képviselője az Egyesült Keresztény Liga vezéri tanácsában is. Tagja lehetett a Kettőskereszt Vérszövetségnek is (Vö. L. NAGY, i. m. 16.). Irányító szerepe volt a frankhamisításban. A Kúria 1926 októberében három és fél évre ítélte, de 1928 áprilisában

kormányzói amnesztiában részesült, végül nyugdíjazták. A politikától végleg visszavonult, további állami hivatalt nem viselt, haláláig családja helesfai birtokán élt. 1935-ben, váratlanul hunyt el Budapesten.

Ostenburg-Moravek Gyula (1886–1944) katona- és csendőrtiszt, különítményparancsnok, radikális jobboldali politikus. A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Sopron csendőrparancsnoka volt. Különítménye gyilkolta meg – többek között – Somogyi Bélát és Bacsó Bélát, a Népszava újságíróit. 1920. március 1-jén, a kormányzóválasztáskor a csapatai biztosították a rendet a Nemzetgyűlésben. 1921. augusztus 28-án megtagadta meg Sopron kiürítését, ezzel lehetőséget teremtve arra, hogy a város végül Magyarország része maradhasson. Csendőrei segítségével a nyugat-magyarországi felkelés eredményeképp jött létre 1921. november 4-én a rövid életű Lajtabánság de facto állam. A második királypuccs alkalmával (1921. október 20–23.) különítményével Sopronban állomásozott, és IV. Károly királyhoz csatlakozott, aki Sopronban ezredessé léptette elő. 1921. október 21-én, a budaörsi csata után rövid ideig fogságban volt, majd 1921. október 25-én amnesztiában részesült. Végül nyugdíjazták és félreállították, különítményét feloszlatták. Ezek után ismert, de kevéssé befolyásos radikális jobboldali politikusként működött. 1932-ben Prónay Pállal közösen létrehozta a Magyar Országos Fasiszta Pártot, mely a kormánypárt szélsőjobboldali ellenzékeként működött, majd beleolvadt egyéb pártkezdeményekbe. 1944-ben hunyt el Budapesten.

Prónay Pál (1874–1946) földbirtokos, katonatiszt, radikális jobboldali politikus, különítményparancsnok, rövid ideig Lajtabánság de facto állam államfője. Az az első világháborúban a Jászkun Huszárezredben szolgált, és mint százados szerelt le. A tanácsköztársaság kikiáltása után, Szegeden 1919 júniusban leszerelt tisztekből és altisztekből különítményt szervezett, amely szorosan együttműködött Horthy Nemzeti Hadseregével. A Tanácsköztársaság bukása után különítményesei számos súlyos atrocitást, önkényes gyilkosságot követtek el. Az 1920-as években vezető szerepet töltött be az Ébredő Magyarok Egyesületében. Döntő szerepet játszott a nyugat-magyarországi felkelés kirobbantásában, a felkelés során a magyar irreguláris alakulatok megakadályozták az osztrák csendőralakulatok bevonulását a Magyarország által a trianoni döntés által kiürített Sopronba és az elcsatoltnak ítélt határterületre, majd az 1921. október 4-ére összehívott nemzetgyűlésen kikiáltották a független Lajtabánságot, melynek vezetőjévé megválasztották Prónayt lajtai bán címmel. A fegyveres ellenállás kényszerítette az Antanthatalmakat a soproni népszavazás kiírására. IV. Károly király második visszatérési kísérlete idején Prónay megtagadta a legitimista katonai egységek elleni fellépést, ezért Bethlen István és Gömbös Gyula kizáratta az Etelközi Szövetségből, a korszak befolyásos titkos társaságából, nyugdíjazták és félreállították, azonban a továbbiakban is részt vett a szélsőjobboldali megmozdulásokban. A két világháború közti időszak egyik ismert, de az 1930-as években már nem túl meghatározó

radikális jobboldali politikusa. Budapest ostroma idején újabb különítmény szervezésébe fogott, amely azonban nem játszott különösebb szerepet a háborúban. A szovjet csapatok 1945. március 20-án elfogták és elhurcolták, majd a Szovjetunió Állambiztonsági Szerveinek Különleges Tanácsa 1946. június 10-én 20 év kényszermunkára ítélte. Halálának pontos időpontja máig ismeretlen, feltehetően szovjet fogságban hunyt el 1946-ban vagy valamivel később. Tevékenységéről Bodó Béla írt angol nyelven kismonográfiát. Lásd: BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary,* 1919–1921, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

Rád / Raád Árpád (1896–1950) erdélyi származású katonatiszt, különítményparancsnok. Az első világháborúban hadnagyként a Székely Hadosztály soraiban harcolt, majd Héjjas Iván különítményéhez csatlakozott, annak egyik alparancsnokaként az izsáki és az orgoványi gyilkosságok egyik felelőse. A nyugat-magyarországi felkelésben is osztagparancsnokként vett részt. Az Ébredő Magyarok Egyesületének vezetőségi tagja volt. A két világháború között különböző közlekedési vállatoknál forgalmi felügyelőként dolgozott, a csendőrségnél és a légierőnél szolgált, illetve számos szélsőjobboldali párt és egyesület alapításában játszott szerepet. Az 1940-es években a nyilasokhoz csatlakozott. A fehérterrorban való részvételéért, elsősorban izsáki és orgoványi gyilkosságokért a népbíróság 1949-ben halálra ítélte, 1950-ben kivégezték.

Rupert Rezső (1880–1961) politikus, jogász, újságíró. Tanulmányait az egri jogakadémián és a budapesti tudományegyetemen végezte. Az ügyvédi oklevél megszerzése után 1909-ben Veszprémben nyitott ügyvédi irodát, és szerkesztője lett a katolikus-konzervatív irányzatú Veszprémi Hírlapnak. A polgári demokratikus forradalom győzelmét rokonszenvvel fogadta, a Tanácsköztársasággal azonban szembefordult, le is tartóztatták. Megszökve Bécsben, majd Feldbachban csatlakozott az ellenforradalomhoz. A Tanácsköztársaság bukása után Veszprémben a Kisgazdapártot szervezte, az 1920-as választásokon ennek programjával lett képviselő. A párton belüli szabadkirály-választó ellenzéki csoporthoz tartozott, később már a köztársaság eszméjével rokonszenvezett. Szemben állt Horthy és Gömbös csoportjával, kezdettől fogva támadta a fehérterrort. 1921 májusában kilépett a Kisgazdapártból, 1922-ben csatlakozott Rassay Károly akkor Függetlenségi, Kisgazda, Földműves és Polgári Párt nevet viselő ellenzéki csoportjához. Síkraszállt az 1918-as forradalom októberi programjáért, a politikai szabadságjogok kiterjesztéséért földreformot, általános és titkos választójogot, a rendszer demokratizálását követelte. 1924-ben elnöke lett a Kossuth Pártnak, amely a liberálisok baloldali képviselőit, a hazai októbrista politikusokat tömörítette, kapcsolatot tartott a baloldali emigrációval. Írásai nagyrészt a Pester Lloydban és a Világban jelentek meg, 1926-ban a parlamentből kibuktatták. Az 1935-ös választáson Bajcsy-Zsilinszky Endre Nemzeti Radikális Pártjával szövetségben indult és ismét mandátumhoz jutott. 1961-ben hunyt el.

Szmrecsányi György (1876–1932), legitimista politikus, Pozsony vármegye főispánja, nemzetgyűlési képviselő, az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik vezetője. Jogi tanulmányainak befejezése után a statisztikai hivatalban, később a kereskedelmi minisztériumban dolgozott. 1905-ben a Szabadelvű Párt programjával választották országgyűlési képviselővé, de hamarosan a Néppárthoz csatlakozott. 1917 és 1918 között Pozsony város és vármegye főispánja volt. A Tanácsköztársaság alatt, 1919-ben, Bécsbe menekült és élénken részt vett a Bethlen István által vezetett Antibolsevista Comité tevékenységében. A legitimista mozgalom egyik legaktívabb szereplőjeként, tagja volt a Tanácsköztársaság bukása utáni első és második nemzetgyűlésnek, amelynek 1920-tól 1921-ig az alelnöke is volt. IV. Károly visszatérési kísérleteit élénken támogatta, emiatt mind a politikában, mind az Ébredő Magyarok Egyesületében háttérbe szorult. 1932-ben hunyt el Budapesten.

Shvoy Kálmán (1881–1971) katonatiszt, politikus, tábornok. 1895-ben hadapród tiszthelyettessé avatták a Ludovika Akadémián, a Hadiakadémiát 1902 és 1904 között végezte el. Az I. világháborúban annak kezdetétől végéig részt vett különböző vezérkari beosztásokban. 1918. december 13-a és 1919. március. 7-e között a szegedi Katonatanács elnöke volt. 1919 júniusától jelentős szerepet vállalt a Nemzeti Hadsereg szervezésében, 1922. november 20-ától a vezérkari főnök szárnysegédje, majd 1923. március 1-jétől a honvédfőparancsnok vezérkari főnöke volt. 1924–25-ben a

9. gyalogezred parancsnoka, 1925 és 1930 között az V. vegyesdandár gyalogsági parancsnoka volt, 1926. május 1-jén léptették elő tábornokká. 1930-tól 1934. szeptember 1-jei nyugdíjaztatásáig az V. vegyesdandár parancsnoka volt, 1931. május 1-jétől altábornagyi rangban. Ezután bekapcsolódott a politikai életbe, Szeged országgyűlési képviselője és a kormánypárt véderőbizottságának elnöke lett. Gömbös Gyula 1936-os halála után szembefordult a kormánypárttal, a fajvédő és nyilas irányzatokkal egyaránt. A háború végén a nyilas hatóságok internálták, csak 1945 áprilisában tért vissza Szegedre, ahol haláláig visszavonultan élt. Bár a szocialista hatóságok igazolták, főtiszti rendfokozatától és nyugdíjától megfosztották. 1971-ben, 90 évesen hunyt el.

Siménfalvy Tihamér (1878–1929) ezredes, később tábornok, radikális jobboldali katonatiszt volt a Horthy-korszakban, aki többek között a német és az osztrák szélsőjobboldali körökkel is kereste a kapcsolatot. Az első világháború vége felé a Székely Hadosztály vezérkari főnöke volt, majd az ellenforradalom idején Horthy Miklós belső körének tagja lett, és a Fővezérség titkosszolgálati feladatokat ellátó, II/b osztályának belszervezeti alosztályát vezette. A rendelkezésre álló adatok szerint ő volt az 1920-as években ő volt Kettőskereszt Vérszövetség parancsnoka. Az 1920-as évek elején vezérkari tisztként részt vett a katonai titkosszolgálat, a későbbi 2. vkf. osztály, illetve az ugyancsak titkosszolgálati feladatokat is ellátó későbbi 5. vkf. sajtó- és propagandaosztály megszervezésében is (Vö. UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőr-*

nagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007, 355.) Befolyásos tagja volt az Etelközi Szövetségnek is, később a Vitézi Rend egyik vezetője, vitézi törzskapitány lett. 1929-ben váratlanul hunyt el.

Teleki Pál (1879–1941) politikus, miniszterelnök, földrajztudós, egyetemi tanár, az MTA tagja. Egyetemi tanulmányai után 1903-ban államtudományi doktor, majd a budapesti egyetem földrajzi tanszékén egyetemi gyakornok lett. A külföld 1909-ben figyelt fel tudományos munkásságára. Svájcban érte a Tanácsköztársaság kikiáltásának híre, 1920. április 19-étől a Simonyi-Semadam-kormány külügyminisztere, július 19-étől 1921. április 13-áig Magyarország miniszterelnöke. Ratifikáltatta a trianoni békét, fellépett a különítmények garázdálkodása ellen, meghozatta a nemzetgyűléssel a zsidóellenes numerus clausus törvényt, a Nagyatádi Szabó-féle földreformot. IV. Károly első visszatérési kísérlete után lemondott. 1926-ban belépett a kormánypártba, 1927-től 1938-ig felsőházi tag, majd ismét képviselő. 1924–25-ben népszövetségi megbízásból tagja volt a moszuli olajvidék Irakhoz tartozását javasló szakértői bizottságnak. Kiállt a Párizs környéki békék revíziója mellett, számított Németország közreműködésére az európai status quo megbontásában, de elsők közt ismerte fel a hitleri birodalom veszélyességét is. 1938. május 14-től vallás- és közoktatásügyi miniszter Imrédy Béla kormányá-

ban. 1938-ban a komáromi cseh-magyar tárgyalásokon előkészítője az első revíziós eredménynek. 1939. február 16-ától 1941. április 3-áig másodízben miniszterelnök. Csatlakozott az antikomintern paktumhoz, végrehajtotta Magyarország kilépését a Népszövetségből. Meghozatta a második zsidótörvényt és egy mérsékelt földreform-törvényt. A II. világháború kitörésekor elhárította a német csapatok átszállítási kérelmet, az olasz semlegességre támaszkodva a fegyveres semlegesség álláspontján állt, a lengyel menekülteket befogadta. Jugoszláviával örökbarátsági szerződést kötött semlegesítése céljából. Az 1941. márciusi belgrádi németellenes fordulat nyomán azonban Hitler éppen Jugoszlávia ellen kívánt katonai együttműködést, revíziós lehetőséget ajánlva fel Magyarországnak. 1941. április 3-án öngyilkosságot követett el, Horthyhoz írt búcsúlevelében elítélte a Jugoszlávia elleni magyar támadást. Pályájáról lásd bővebben: ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

Ulain Ferenc (1881–?) ügyvéd, publicista, radikális jobboldali politikus. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárott és Budapesten végezte, majd ügyvédi oklevelet szerzett és Déván ügyvédi irodát nyitott. Az I. világháború után Budapestre költözött és részt vett a tanácsköztársaságot megdöntő ellenforradalomban. Összeköttetést hozott létre a magyar és a bajor szélsőjobboldali politikai erők között. Az Ébredő Magyarok Egyesületének egyik alapítója és vezetőségi tagja. 1919-ben megalapította a Szózat című radikális napilapot. 1922-től 1926-ig nemzetgyűlési képvi-

selő, 1923-ban kilépve az Egységes Pártból Gömbös Gyulával együtt a fajvédő párt egyik alapítója, 1931-től ismét parlamenti képviselő. Az 1940-es években a Nyilaskeresztes Párthoz csatlakozott, a párt jogtanácsosa lett. 1945-ben Németországba menekült, halálozásának helye és ideje nem ismert, valahol 1945 után, feltehetőleg emigrációban hunyt el.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára, Budapest (HU-BFL)

HU-BFL-VII-5-c-16193/1923. Márffy József és társai pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/041. Apor Viktor és társai pere.

HU-BFL-VII-18-d-1923-03/0610. Ulain Ferenc és társai pere.

HU-BFL-VII-18-d-8963/1925. Kmetty Károly pere.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest (MNL OL)

HU-MNL-OL-K 149-1926-6-4250. A Magyar Királyi Belügyminisztérium rezervált iratai – A titkos társaságok felfedése, 1926.

HU-MNL-OL-P 1360. Magyar Országos Véderő Egylet.

HU-MNL-OL-P 2249-7. sorozat. Ébredő Magyarok Egyesülete.

Szakirodalmi források

A *bombavetők nyomában. A Horthy-korszak egyik leghírhedtebb büntetőperének politikai kontextusáról és sajtóvisszhangjából – előmunkálat egy nagyobb volumenű forráskiadványhoz,* forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox Kiadó, 2020.
http://real.mtak.hu/116182/

A Csocsó bácsi-féle összeesküvés: Apor Viktor tartalékos honvéd főhadnagy és társai hatalomátvételi terve, 1923, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
https://mek.oszk.hu/21300/21325/

A csongrádi bombamerénylet: Sajtó- és egyéb források a Horthy-korszak egyik antiszemita terrorcselekményének kontextusához, 1923–1924, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
http://real.mtak.hu/116182/

A magyar sörpuccs? Ulain Ferenc nemzetgyűlési képviselő és társai államcsínykísérlete, 1923, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
https://mek.oszk.hu/20600/20627/

Árnyékhadsereg? Válogatott dokumentumok a Kettőskereszt Vérszövetség katonai titkos társaság 1920-as évekbeli működéséről, forráskiad. KÁNTÁS Balázs, Budapest, Hungarovox, 2020.

ABLONCZY Balázs, *Teleki Pál*, Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

BARTHA Ákos–PÓCS Nándor– SZÉCSÉNYI András, *Egy hosszan „ébredő" túlélőművész. Zsabka Kálmán pályarajza (1897–1971) I. rész*, Múltunk, 2019/2, 138–180.

BARTHA Ákos, *Az utolsó csepp a pohárban. Soltra József rendőr meggyilkolása*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 28–44.

BODÓ Béla, *Héjjas Iván. Egy ellenforradalmár élete*, 2000, 2010/10.

BODÓ Béla, *Pál Prónay. Palamilitary Violence and Anti-Semitism in Hungary*, 1919–1921, The Carl Beck Papers in Russian and East-European Studies, No. 2101, Pittsburgh, University of Pittsburgh, 2011.

BODÓ Béla, *The White Terror. Antisemitic and Political Violence in Hungary*, 1919–1921, London, Routledge, 2019.

Diverzió, bankrablás, szélhámosság. A Kovács testvérek irredenta indíttatású bűncselekményei, 1923-1925, forráskiad. KÁNTÁS

Balázs, Országos Széchényi Könyvtár Magyar Elektronikus Könyvtár, 2020.
http://mek.oszk.hu/20800/20830/

DÓSA Rudolfné, *A MOVE. Egy jellegzetesen magyar fasiszta szervezet*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1972.

Robert GERWARTH–John HORNE, *Paramilitarizmus az első világháború után*, ford. VÁRADY Péter, in *Háború béke idején. Paramilitáris erőszak Európában az első világháború után*, szerk. Robert GERWARTH–John HORNE, Budapest, L'Harmattan Kiadó, 2017, 13–32.

HORTHY Miklós, *Emlékirataim*, Budapest, Európa Kiadó, 1990.

Iratok az ellenforradalom történetéhez 1919–1945. II. A fasiszta rendszer kiépítése Magyarországon 1921–1924, forráskiad. KARSAI Elek–NEMES Dezső, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1959

Nigel H. JONES, *Hitler's Heralds. The Story of the Freikorps, 1918–1923*, Dorset, Barns and Noble, 1995.

KEREPESZKI Róbert, *A Turul Szövetség 1919–1945. Egyetemi ifjúság és jobboldali radikalizmus a Horthy-korszakban*, Máriabesenyő, Attraktor Kiadó, 2012.

KOVÁCS Tamás, *A Nemzeti Hadsereg és a tiszti különítmények*, in *Csoportosulás, lázadás és a társadalom terrorizálása. Rendészettörténeti Tanulmányok 2.*, szerk. JÁMBOR Orsolya Ilona–TARJÁN G. Gábor, Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019, 151–172.

PRÓNAY Pál, *A határban a halál kaszál. Fejezetek Prónay Pál naplójából*, forráskiad. PAMLÉNYI Ervin–SZABÓ Ágnes, Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1963.

ROMSICS Ignác, *A trianoni békeszerződés*, Budapest, Helikon Kiadó, 2015.

ROMSICS Ignác, *A Horthy-korszak*, Budapest, Helikon Kiadó, 2017.

ROMSICS Ignác, *A nagy háború és az 1918–1919-es magyarországi forradalmak*, Helikon Kiadó, Budapest, 2018.

SHVOY Kálmán, *Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1920–1945*, forráskiad. PERNEKI Mihály Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1983.

SUBA János, *Karhatalmi formációk Magyarországon 1918–1920*, Rendvédelem-történeti Füzetek 2008/18, 131–142.

SUBA János, *Polgárőrség szervezése 1919–1921*, Rendvédelem-történeti Füzetek, 2018/56, 131–144.

UJSZÁSZY István, *Vallomások a holtak házából. Ujszászy István vezérőrnagynak, a 2. vkf. osztály és az Államvédelmi Központ vezetőjének az ÁVH fogságában írott feljegyzései*, forráskiad. HARASZTI György, KOVÁCS Zoltán András, SZITA Szabolcs, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára–Corvina Kiadó, 2007.

UNGVÁRY Krisztián, *Horthy Miklós. A kormányzó és felelőssége 1920–1945*, Budapest, Jaffa Kiadó, 2020.

VONYÓ József, *Gömbös Gyula*, Budapest, Napvilág Kiadó, 2014.

ZADRAVECZ István, *Páter Zadravecz titkos naplója*, forráskiad. BORSÁNYI György, Kossuth Könyvkiadó, 1967.

ZEIDLER Miklós, *A revíziós gondolat*, Pozsony, Kalligram, 2009.

ZINNER Tibor, *Adatok az Ébredő Magyarok Egyesületének 1918. november–1920. március közötti történetéhez*, Budapest Főváros Levéltára Közleményei, 1978/1, 251–284.

ZINNER Tibor, *Az ébredők fénykora, 1919–1923*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1989.

A Horthy-korszak első éveiben az első világháború elvesztése, a két éven át tartó forradalmi-polgárháborús helyzet, majd a trianoni békediktátum történelmi traumája nyomán Magyarországon sem volt hiány radikális jobboldali szervezetekből és ezekhez szorosan kötődő félkatonai (paramilitáris) alakulatokból. Az ebben a viharos történelmi időszakban működő radikális jobboldali, fegyveres alakulatok működését a maguk komplexitásában leginkább konkrét esettanulmányok, mikrotörténelmi példák vizsgálata útján érthetjük meg. Soltra József szolgálatban intézkedő rendőrjárőr, akivel egyébként elvileg rendészeti feladatokat ellátó irreguláris katonák végeztek, 1920. november 10-ei meggyilkolása, melyet a jelen kiadványban tárgyalunk és helyezünk levéltári források közlése által is megerősítve tágabb történelmi kontextusba, az 1920-as évek magyarországi paramilitáris erőszakhullámának egyik olyan kiemelkedő eseménye, melynek vizsgálata révén minden bizonnyal közelebb kerülhetünk az 1920-ban kialakulófélben lévő magyar állam és erősen jobboldali, konzervatív kormányzat, valamint a radikális jobboldali, egyébként formálisan részben az újjászerveződő hadsereg állományába tartozó, vagy legalábbis tartozni kívánó fegyveres alakulatok között fennálló bonyolult viszony bizonyos összefüggéseinek megértéséhez.